

UKINIKAS

lietuviszkas laikrasztis paskirtas reikalams ukinikų

iszeina Ragainėje sykį ant mėnesio. Metinė prekė: Maskolijo su pri siuntimu kopertosa 6 rubl. su pernesimu per rubežių arba per rankas imant nuo parkupežių 3 rubl.; Prusuos su pri siuntimu 4 mark.; Amerikoje ir kitur 5 mark.

Apgarsinimai „UKINIKŲ“ kasztuoja už kiekvieną ketvirtai dalį eilutę smulkiu rasztu spausta 20 pfen. arba 10 kap., priimami „Ukiniko“ isleistuvėje Ragainėje, (Ragnit, Ostpreussen).

Italpa: Ka sako ukinikas savo broliams, Musiszkis, — Vilkas ir Katinas, Pažerių Vincas. — Paisziniai anglimis, Jonas G. — ys, — Isz ko pasidaro gyvulių mėszlas ir kaip su juomi apsleiti esant jam tvarte, J. St. Augys. — Vardan blaivystės, Pr. Aszakaitis. — Gyvulių ligos, — Apie visą-ka, Pr. Aszakaitis. — Dvi priežasti sunkių laikų, D. K. — Lietuvos istorija, Lietuvos vaikas. — Žinios isz Lietuvos. — Žinios isz svetimų szalių, Keleivis. — Naudingi pamokinimai, — Politika. — Turgavietės. — Gromatnyzia. — Apgarsinimai.

Ką sako ukinikas savo broliams.

Mieli broliai! Per kelias deszimtis metų prisiziūrėdamas mūsų sziaimyniszkais pobudžiams ir abelnai gyvenimui mūsų ukinikų užtemy jau keletą paklydimų, nuo kurių priverstinai turime atsikratyti.

Pirmiausiai prisiziūrėkime paprocini dalybose turtų, iszmokėjime dalių.

Czia galima pasergėti keletą atsitikimų. Visuose tuose atsitikimuose matome perdaug dides dalis, sulyginus su namais, isz kurių reikia iszmokėti, o tokios nesvietiszkos dalys sunkina tik ir prapuldo namus. Laimingiausiai da buna, jaigu da tėvas yra iszmingingas žmogus ir neiszlaidžia isz savo rankų namų. Tuomsyk tėvas, neatleisdamas visų vaikų nuo darbo, iszleidžia juos paeiliui, iszmokėdamas kiekvienam dalį pagal iszgalėjimą, pagal turtą, sukrautą jų pacių procia. Vienok ir czia atsitaiko, kad tėvas, nenorėdams prasikalsti priesz abelną paprotį, perdaug duoda pirmamjam vaikui, o paskui pagal tą moka ir kitiems vaikams. Suskurdinęs turtą tokiu iszmokėjimu pirmam vaikui, negali jau atsigriebti ir, žinoma, negali buti teisingu dėl kitų vaikų.

Blogiaus da, kada tėvas, budams silpnu žmogumi, paveda namus vienam isz sunų, iszderėjęs sau tik ardinariją. O tas naujai užstojęs ga-

padorius, stengiasi atsikratyti knogreicziausiai nuo visų prigulinezių prie namų sziaimyniszkų, sutinka ant iszmokėjimo jiems didelių dalių ir užsitraukia per tai skolą, kurios neiszsza namai. Tokia skola beveik visados prapuldo tėviszkę, o dalinškai buna taingi nupėdaug laimingi, nės priversti yra tuojaus mislyti, kur dėtis ir ką veikti. Labjausiai czia vienok turi nukęsti tėvai, nės kartais gilioje senatvėje turi sunkiai dirbti ant duonos kasnio, o tankiausiai stumdami ir paniekiti apdovanoto sunaus. Liudniausiai vienok, kada tėvai numirszta, nepalikę sudavadyjimo, kaip turi buti iszdaliti turtai. Tada prie dalybų kyla nesutikimas tarpu vaikų, o tankiai net nepadorus pasielgimai, nuskriaudžiant brolių arba seserį, viskas gi pasibaigia tankiausiai iszdraskymu to žemės sklypo, kuris aplaistytas tėvų prakaitu ir buvo vienutėliu mieriu jų procios ir viso gyvenimo. Suprantamas daigtas, kad tokie nauji mažlankiai vos gali iszmisti ant taip mažų sklypelių iszdraskytos žemės ir tai, jaigu ne, tai turi stvertis už uždarbių, nesutinkanczių nē su tiesa, nē su saužine.

Kaip tai liudna, kada tie patys žmonės, kuriais, gyvenant da tėvais, svietas gėrėjosi, o kurie paskui isz priežasties vieno paklydimo, klysta toliaus, klypsta vis giliaus ir giliaus ir tampa ant galo svietis pasijaurėjimu.

Daugiausiai klystame per tai, kad žiurime ir kreipiamės į vieną tik pusę. Pas mus didžiausiu troszkimu tėvų yra tai išleisti vaiką į kunigus, arba palikti gaspadoriūn. Tikrai, mes turime tiktai du stonu: kunigus ir artojus.

Kas nepažįsta budo mūsų gentės ir priežasčių, uždariusių ją lyg varlių dėžėje, gali pamąstyti, buk mes niekam netikę, kad mes be žemės ir ant svieto gyventi nemokėtume. Tuomtarpu priežasties tos vienpusiškos pakraipos siekimuose mūsų gyvenimo ir kuniszeko ir dvasiszeko yra tai mūsų budas lėtas ir neiszsitikitis. Lietavis tankiai per nedelį, mėnesį, arba ir per metus mislys apie dalyką, kurį gerai supranta, apie kurį yra persitikrinęs, kad dėl jo labai butu naudingu, o vienok nesistvers už to dalyko tiktai dėlto, kad nieks isz aplinkinių topat nebandė ir bandyti neiszdryso.

Kita priežastis tos mūsų kliaudės yra ta, kad nuo seno laiko buvome palikti sau patiems ir neturėjome szviesių ir iszmingesnių pravyrių, kurie butu atidengę priesz mūsų akis platesnę procios dirvą ir butu iszmokinę isz jos naudoti.

Vyresnieje mūsų broliai, tai yra szlėkta, iszsizadėjusi bendros su mumis gimdytojos, tėvynės, pripažino savę už vaiką svetimos motynos, o savo tikrąją motyną pavedė anai už tarnaitę. Szlėkta negeriaus pasielgė ir su jaunesniaisiais broliais t. y. praszeiokėliais: prijungus juos prie vienpusiszeko darbo dėl savo vien tik naudos, neiszmokino jų nė kaip gelbėti savę varguose. Tai gi dėlto mes vos tik mokame menkai apdirbti žemę, o kitokių procios dirvų visai nepažįstame.

Kaip kitakart, taip ir dabar atsidėkime tiktai patys ant savės, vienok liaukime snaude, iszsijudįkime isz sustingimo ir pradėkime bandyti dirbti ant visokių dirvų, isz kurių surbia didelę naudą žydai ir kiti atėjunai!

Pas mus menkiausias gaspadorius stengiasi pasodyti visus savo sunus ant szmotelių žemės, nors ir smulkiausių, kad tik jo vaikus vadįtu gaspadoriais.

Prisirisizimas prie žemės tai kuopadoriausias jausmas; vienok, idant jis iszeitu ant gero, nereikia smulkįti žemės plota, o tik jį platįti.

Kiekvienam tėvui pridera mislyti ne tik apie laimę savo vaikų, bet ir apie garbę savo namų; turi mislyti, idant savo įpediniui paliktu turta nesumažįta, bet padidįta.

Žinoma, elgentės taip kaip dabar elgiamės, niekad to nedasieksime, o tik susinaikisime. Tai ir szziandien randame Lietuvoje tokias vietas, kur gerų gaspadorių liko labai mažai, o kiti visai susinaikinę.

Idant visų Lietuvių nepatiktu tapat nelaimė, turime mesti tą budą iszmokėjimo dalių vaikams

vien tik žeme, o stvertis už kitokio budo, parankesnio, pigesnio ir iszmingesnio. Ką turime mokėti sunui, tukstantį rublių, leidziant jį į žentus, arba perkant jam už tuos pinigų mažą sklypėlį žemės, ant kurio vos galės iszmisti, tai ar ne geriaus iszmokįti sunus amato arba prekystės kas kasztuotu tiktai du arba penkis szimtus rublių? O da tas mokslas butu pigesniu, kada Lietuvių vaikai galētu mokįtis pas Lietuvius, įsitaisiusius jau savo tėvynėje geras dirbtuves ir kitokius pramonystės uždėjimus.

Tokių budu iszmokant dalį sunui, turėtume keleriopą naudą. Pirmiausiai, taip iszmokama dalis kur kas pigiaus pareina, nės beveik tik pusę tiek kasztuoja: toliaus, padėjimas vaiko, iszleisto daug laimingesnis. Geras amatnįkas ir tikras prekėjas, nors ir ant galo svieto atsidurtu, badu nemirs.

Kada priprasime prie amatų ir prekystės, atsidarys dėl mus plati procios dirva, o tada nereiks mums jieszkoti laimės už jurių, arba skurstie namieje nuleidus rankas. Kada pribus mums darbo, pasididįs uždurbis ir turtai, kuriuos galėsime sunaudoti ant kovos su žyda is kitais atėjunais. Kam mums reikia svetimų žmonių, ypacz tokių, kurie ne tik ką mūsų negelbi, bet da siurbia mus ir lobsta isz mus procios?

Nemislykite, buk tai kova su žyda is taip sunki, visai ne? Tiktai mūsų bailumas, vangumas, tiugumas, stoka broliszeko susibendravimo daro žyds taip galingais, kaip mums rodosi. Kur tik svietas apsukresnis ir iszmingesnis, ten žydų labai mažai ir jie nekyla taip ir ne lobsta.

Idant parodyti, kad žydai prisikabina lyg erkės tiktai prie silpnųjų, duosiu czia paveikslius isz Lenkijos.

Vienam miestelyje Liublino rėdybos žydai nuskriaudė prastą ukinįką. Tada visi aplinkiniai kriksszezionys susitarė nieko nepirkti tame miestelyje. Susitarimą iszlaikę kaip priguli. Ir kas pasidarė. Už mėnesio pusę žydų iszsikraustė isz miestelio, o nekurie iszkeliavo tiesiog į Ameriką.

Vienoje parapijoje žydai įrengė kaimuose kromelius ir pradėjo labai cziuibti aplinkinius žmones tai dideliais procentais, tai prikalbinėdami prie arielkos, kurią laikė paslapeziai. Ant laimės vargszų žmonelių buvo toje parapijoje dievobaimingas ir iszmingas kunigas. Jisai, suszaukęs protingesnius parapijonis, parodįjo jiems, idant susidėję įrengtų kromelius visuose kaimuose, kur apsigyveno žydai ir nieko pas žyds nepirktų. Rodą dievobaimingo kunigo priderancziai iszpildė, o po dviejų mėnesių neliko nė vieno žydo. Tokių budu vargszai žmonės tik nusikratė nuo bjaurių sukezių, bet da

apturėjo kur kas geresnius vaisius. Rodos Dvasia Szventa nužengė ant tų žmonių, atidarė jiems akis ir parodė aiškiai, kad ne tik žydai gali užsiimti prekyste, kad prekystė gali apsieiti be apgavimų ir suktumų, kaip pas žydus, ir kad prekystė tokia pat teisi procia, kaip ir kitos. Nuo to laik iszmintingiesniejie gaspadoriai pradėjo užsiimti prekystės dalykais ir Dievas juos laimina. Javus veža ant pardavimo patys į didesnius miestus ir tik tada, kada javai brangesni. O jaigu katram prireikia netikėtai pinigų, tai isz bendro kapitalo, surinkto isz uždabių kromuose, paskolyja vardan javų arba gyvulių, kuriuos skolinikas turi paskyręs ant pardavimo. Toliaus, gyventojai tų kaimų taip susiartino ir susitaikė tarp savęs, jog niekam neduoda tinginiuoti girtuokliauti; na, o jaigu katras papuls į nelaimę, tai nuo jo kiti neatsikreipia, bet susideję duoda pagelbą ir isztraukia isz nagų prapulties. Pridera tikėtis, kad Visogališ siųs tokiems žmonėms vis daugiaus palaiminimų.

O dabar prisžiūrėkime, kas dedasi tarp mūsų. Tankiausiai kiekvienas isz mūsų gyvena sau atsiskyres nuo kitų, viens sau džiaugiasi, viens sau ir kenczia. Nelaimė artymo, arba net arcziausios giminės nesujudina mūsų, kaip priderėtų. Tankiai temyjamės atszalę, kaip bjaurybė diele — žydas siurbia kraują vargdienio Jurgio arba Baltraus, ir ne tik nepaduodame jiems rankos, ne tik ne gelbiame pinigiskzai ar doriskzai, bet da atsikreipiame nuo tokių ir tankiausiai juos paniekiname. Jau kiek musiskzių prapulė tik isz priežasties tokio susiedų atszalimo! Kiekvieną klystantį galima atvesti ant gero kelio, reikia tik nesivėlėti paduoti broliszką ranką. Na tiek to su žmonėmis: žmonės nyksta, žmonės gema, vietan blogų gali atsirasti geri; vienok to, ką prarijo žydai, nieks jau mums nesugrąžis. Ikvėpk, o Dieve, į mūsų szirdis padoresnius jausmus, atmainyk ir pagerik mūsų tarp-savinį gyvenimą!

Musiszkis.

Vilkas ir Katinas.

(Pagal Krilovą)

Vilkas isz girios į kaimą atbėgo —
Ne į svečius, tiktai duszią ganydams,
Nės palydėt savo kailį nemėgo,
Tai-gi jau rietė, kiek tik įmanydams.
O paskui Vilką pridurmui isz girios
Su didžiū garsmu medžiotojai vijos.
Taikės nabags kur į kiemą įnerti,
Bet visur vartai lyg tyczia užverti.
Bėgdams per kaimą, sztai Rainį užvuostė.
Kurs ant vartelių snukutį sau szluostė.

— Brolyti dobiliuk!

— Sakyk tik greit, ne trukk:

— Katras czia isz visų geriausias kaime,
— Idant attolītų mano nelaimę?
— Girdi szunų lojimą, balsą rago?
— Tai viskas eina ant manęs nabago! —
Taip Vilkas skundės ir drebė isz baimės.
„Sztai Jurgis mūsų iszgelbės nuo nelaimės.“
— Tai, kad ant manęs jis uszpyko,
Kaip kumelaitė jam nunyko. —
„Tai dulik greit pas Tamosziuką!“
— Mat, nuglemžiau ir jam versziuką. —
„Na, pabandyk-gi pas Motiejų!“
— Ir tas neteko avių dviejų. —
„Tai bėgk greicziaus į Tado kiemą!“
— Ir jam prasikaltau szią žiemą. —
„Gali ir be pagelbos likti...“
„Na, da bandyk nubėgt pas Poszką!“
— Bijau su juom ir susitikti:
— Nuo pernai piktas jis už oszką. —
„E! kaip matau, tai neturi kur dėtis!
„Visiems panagėse tu apsisinkelbės.
„Na kas piktadario norės gailėtis
„Ir kas tavę ant savo vargo gelbės?
„Tai kaime mūsų nerasi tokį kvailą.
„Tikrai, norint man tavęs labai gaila,
Bet, budams kaltu, skustis liauk!
„Ką pasisejai, tą ir pjauk!

Pažerinių Vincas.

Paisziniai anglimis.

Pasakojimas, paraszė Jonas G . . . ys.

(Tąsa).

— Tai! — asz gerai žinau — atsakė vaitas, — kad visokia bėda yra ant mano sprando. Rožiai prasiradus sudas liepė įkirst jai dvideszimtis penkias dėlto tik — dant kitą syk minėtų jogiai tai sako mergoms negražu. Kas liepė? Asz! Ne, ne asz, tikt sudas. O man tai kas galvo? Teprabingie ir visos! Sudas liepė, o man paskui bėda.

Toje paczioje valandoje karvė taip trinkterėjo į sieną, kad net kancelerija sudrebėjo. Vaitas suszuko balsu pilnu nekantrybės!

— O kad ji ten prasmegtų!

Rasztinikas, kurs tuomi laiku atsisėdo ant stalo, pradėjo isz naujo žiūrėtis zerkole.

— Gerai jums — tarė — kodėl nesisaugojate. Su tuo gėrimu bus ta pati. Viena nusususi avis visur pravydiauja ir žmones vilioja karcziamon. Po teisybei sakant, to dar nežinome, o kas apie gėrimą, — kitas ir reikalauja iszgert malkelį laukuose nusidirbės.

— Bet asz jums sakau praszalīt tik vieną Rope ir viskas bus gerai.

— Na, tai ar sprandą jam nusukti?

— Sprandą nenusuksit, bet dabarcziui eina suraszymas rekrutų. Įtraukt jį į knigą, tegul traukia liosą — ir tiek.

— Juk jis pacziuotas ir vaiką tur jau metų.

Lyg kas ten žinos. Jis skundo vis nepaduos, o kad ir skustųsi, tai kas jo klausys. Per liosų laiką nieks netur ir kada.

— Vai, pon rasztinike! ponui — matyti — netiek rupi girtavimas, kiek Ropienė, o tai tik pažaida Dievo.

O jums kas galvoj? Jus žiūrėkite, kad ir jūsų sunus tur jau devynioliką metų ir taipogi stos jau ant liosų.

— Žinau juk aš apie tą, bet jo n'isžleisiu. Jai kitaip nepasiseks, tad ir išpirksiu.

— Na, jaigunet toks didžturtis....

Iš Dievo malonės da tam sykiui izsmintu yra — neperviršz..., bet, rasi, ir isztekis.

— Asztuonis szimtus mokėsit...

— Kad aš sakau, jog užmokėsiu, tai ir užmokėsiu, nors variniais, o paskui — su Dievo padėjimu, rasi, per kokį dvejetą metų ir susigražįsiu.

— Po žalio galvos susigražįsit. Ašz taipogi reikalauju ir visko jums neduosiu suguobt. Mokėtas žmogus vis tur didesnius iszdavimus nekaip praszeziokas, o kad tik Ropę užraszytumeme vieto jūsų sunaus, tada ir jus sutaupitumete.... asztuoni szintai — ne seiles nusppjaunami. Vaitas valandėlę užsimislyjo. Viltis, kad sutaupita bus tokia įdomi suma pinigų, pradėjo priesz jį szvitruoti ir jam szypsojis.

— Na! — tarė ant galo, — bet vis tai yra pavojinga.

— Dėlto jums galvos neskaudės.

— Ašz to ir bijausi, kad pono galva tą padarys o ant mano sprando susikraus visa bėda.

— Kaip sau norit, mokėkit tad asztuonis szimtus.

— Nesakau, kad tas man nebutu vaju....

— Na! jai mislyjate, jog tas greit susigražįs, tai ko ganduotis....

Bet ant savo vaitystos jus taip labai nesitikėkit. Ant jūsų da visko nežino, ką ašz žinau, bet kad tik žinotų....

— Juk ponas kancelerinio daugiau imi, nekaip ašz.

— Ir ne apie kancelerinį užmenu, bet truputį apie senesnes gadynes....

— Nesibijan! kas man buvo liepta, tą ir pildžiau.

— Na, tai teisįsites kurkitur.

— Szitą pasakęs, ponas rasztinikas pasiēmė žaliadryžę kepurę ir iszėjo isz kancelerijos. Saulė jau leidosi; žmones grįžo isz lauko. Ponas rasztinikas kuopirmiausiai sutiko penkis szienpjavius su dalgiais ant pečių, kurie, žemai lenkdami galvas, pratarė: „tegul bus pagarbėtas...“, bet ponas rasztinikas tik linkterėjo jiems iszkvepitą galvą, o ant amžių... neatsakė, nės mēklijo, jogiai mokėtam žmogui tai nepritinka. Kad p. Zalzikevicia buvo gerai mokėtas, visi tą žinojo, — abejoti galėjo negu tik apmaudingieji ir žodžiu sakant ant kerszo darantieji, kuriems kiekviena žmogystė, augaluotesnė visą galvą užpaprastą stuomenį tuojau akis bado ir neduoda jiems ramiai miegoti.

Jai turētumėme mes, kaip priguli, visų mūsų garšingų žmonių suraszytus gyvenimas, tad isz gyvenimo szito neaplamaus žmogaus iszskaitytumėme jogiai jis pirmutinį mokslą yra gavęs Asilijo¹⁾, sostinėje pilyje Asilijos pavietės, kurio tai pavietė buvo ir Avigalių kaimas. Septynioliktuose metuose savo amžiaus jaunutis Zalzikevicia parėjęs jau buvo į antrą klesą, o lygia dalia anksti butu perėjęs ir augšzezius, jai ne butu užstoję metai bangulyvi, kurie galutinai sustabdė jo tikrai mokslinę karjerą. Isz karsztumo jaunystės bestrainydamas p. Zalzikevicia, kurį dar pirmiausiai — buvo persekiojęs mokytojų neteisingumas, stojo vadu szuklesnių sėbrų, sutaisė kaczių muziką savo persekiotojams, sudraskė knygas, sulaužė linijas, plunksnas ir.... — metęs Minervą²⁾ — žengė ant naujo kelio. Eidamas tuomi nauju keliu, dasigerbė net iki valszzezius rasz-

tininko vietos, o kaip jau girdėję esame, svajojo jau net ir apie vietą subrevizoriaus.

Vienok-gi ir rasztinikystė sekėsi jam neblogai! Gruntingos žinios visados duoda žmogui garbę, o szitas mūsų szaunus didžiavyris — kaip augšzezius minėta — tikrai žinojo szį tą apie kožną bei vieną isz gyventojų Asilijos pavietės, todėl visi jį gerbė, vienok prasiselbėdami, idant neįsipykt kuomi tokiai neaplamiai asabai. Lenkė galvas todėl ir inteligencija ir praszeziokai jau isztolo nusimdami kepures ir tardami: „tegul bus pagarbėtas!“ Czia regiuosi vienok priverstu aiszkiaus iszguldyti skaitytojui, dėiko ponas Zalzikevicia n'atsakydavo ant pagarbinimo paprastu „ant amžių.“

Minėjau jau jogiai mēklijo, kad mokėtam žmogui tai nepritinka, bet buvo tam da ir kitokios priežastys. Protai savystovingi esti paprastai drąsus ir radikalizki.¹⁾ Ponas Zalzikevicia persiliudijo, jogiai „duzia yra garas — ir tiek.“ Priehtam ponas rasztinikas skaitė mūsų laikuose iszduotą Varszavos knigininko p. Bresliauerio veikalą vardu: „Izabėla ispanų karalienė arba paslaptys Madrito dvaro.“ Pagirtina isz visų pusių szita apysaka taip jam patiko ir taip jį pamagino, jogiai savo laike kilnijęsis buvo mest viską ir braukti į Ispaniją: „Pasisekė Marforui, mislyjo, — ko dėl ir man negalėtu pasisekti?“ Rasi butu ir iszkeliavęs, nės turėjosi jis szito supratimo, jogiai „sziam. kvailam kampe žmogus tik veltui eikvoja savo spēkas,“ bet vienok jį priturėjo ant laimės kitoki apystoviai, apie kuriuos paskiaus mums apipasakos szį epopeja.

Sztaigi ir „Isabėlą ispanų karalienę“ jam perskaiczius, tuomi tik įtekme apsiereiszkė, jogiai p. Zalzikevicia skeptiszkai²⁾ — žiūrėjo ant dvasiszkijos, o pertai ir ant visko, kas tarpiniu arba betarpiniu budu yra su dvasiszkija surishta. Neatitarė todėl ir szienpjaviams „ant amžių,“ tik ėjo toliaus. Eina, eina, o sztai sutinka ir mergas su pjautuvais ant peczių, grįsztantzias nuo pjutės. Ejo-gi jos pro didelį liugyną, pertai kiutino viena paskui kitą, pakeldamos užpakalyje pasamonus ir rodydamos, lyg garnio, raudonas kojias. Tik dabar p. Zalzikevicia tarė: „sveikos gyvos, kielaitės!“ ir sustojo ant to paties tako, o kuri mergina praeina, tą jis į glebį, ir — pakszt — pabucziuja, o paskui.... į purvyną, bet tai tik taip, — pramįczoriaudamas. Mergos rekė: „ui! ui!“ juokdamosios taip, kad matyt buvo protiniai dantys. O paskui, kada jau praėjusios buvo, ponas rasztinikas ne be smagumo iszgirdo tas snekucziaujanties: „Tai tik dailus kavalierius tas mūsų rasztinikas!“ — „Ir raudonas, kaip obuolys.“ Treczia gi sako: „O jo galva kvepia, kaip rozė; kad nutvers per pusę, tad net akys aptemsta.“ Pons rasztinikas sliukino toliaus pilnas gerų mislių. Bet toliaus vėl ties viena luszna iszgirdęs ką apie savę snekant, stabtelėjo už tvoros. Už tvoros kito pusėje buvo tankus vysznių sodas, sodne aviliai, o netoli avilių stovėjo dvi bobos ir tarp savės snekėjosi. Viena turėjo atlankoje bulves ir skuto jas lenktiniu peiliu, antra gi kalbėjo: „Ak! mano Stasienele, taip bijaus, kad mano Pranciszkėli nepaimtu į karuomenę, net szjirpuliai manę ima.“ O Stasiene ant to: „Pas rasztiniką tau pas rasztiniką! Jai jis neiszvaduos, tai jau nieks neiszvaduos.“ — O su kuo, manė Stasienele, ašz pas jį eisiu? Su tuszeziom rankom ir nepasirodyk. Vaitas yr geresnis: ar vėžių jam atneszi, ar sviesto, ar linų po pažaste, ar visztą — viską priims

¹⁾ Minerva tai dievaitė izsminties. Metės Minervą tai vis vien, ką metės mokslą.

²⁾ Norintieji viską isz pamatų permainyti. ³⁾ abejoj ant apie viską.

nenemecziudamas. O rasztinikas nē nedirstels. Jis bausis gypelnys. Dēl jo tik atriszk skepetēlę ir — te rublį!

(Toliaus bus.)

Isz ko pasidaro gyvulių mėsšlas ir kaip su juomi apsieiti esant jam tvarte.

Abelnai mėsšlu mes vadiname viską tą, kas tiktai pats per savę daduoda dirvai augmenų maisto, arba pritaisto tą maistą isz dalelių paczios žemės.

Vieni mėsšlai daduoda dirvai visus reikalingus dēl augmenų maistus, suszildo ją ir nedaleidžia jai susigulėti; kiti daduoda tiktai kokio vieno, o daugiausiai dviejų maistų, ir prie tam da nesuszildo dirvos ir daleidžia jai susigulėti.

Pirmutiniai mėsšlai, kaip ir patys galite numanyti, yra tai svarbiausi mėsšlai, nės daugiausiai atnėsza naudos. Prie jų priguli: 1) *gyvulių mėsšlas*, 2) *miszinyš*, ir 3) *žmogaus iszmetos*.

Pirmiausiai pradėsiu pasakoti apie gyvulių mėsšlą. Gyvulių mėsšlas pasidaro isz tirsztų ir skystų gyvulių iszmetų ir isz pakraikų.

Gyvulių iszmetos ne visados vienaip geros: vienasyk jos esti geresnės, tai yra daugias savyje turi maistingų dalelių, kitasyk-gi menkesnės. Tokis nelygumas iszmetų paeina nuo *paszaro*, nės kuo geresnis paszaras, tuo geresnės bus gyvulių iszmetos, ir atbulai. Kadangi pas ukinįkus abelnai arkliai gerias szeriai už kitus gyvulius, pertai ir jų iszmetos geresnės už kitas; po arklių eina avių iszmetos, paskui galvijų, o ant galo kiaulių. Kas atsieina kiaulių, tai reikia czionai dadurti, kad jų iszmetos savo gerumų labai skiriasi; tai priguli nuo to dalyko, kad kiaulės visaip yra maitinamos.

Nuo gerumo iszmetų priguli gerumas ir paczio mėsšlo: arklių iszmetos geresnės, pertai ir arklių mėsšlas geresnis už kitų gyvulių, galvijų iszmetos blogesnės, pertai ir jų mėsšlas taip-pat bus blogesnis už arklių mėsšlą, ir taip toliaus.

Kadangi iszmetos taip didelę įtekmę turi ant mėsšlo ir kadangi nuo jų vienų beveik tiktai priguli gerumas viso mėsšlo, pertai kiekvienas ukinįkas turi rupintis, idant jo gyvuliai duotu kuodaugiausiai tų iszmetų. Idant apturėti kuodaugiausiai iszmetų, reikia taip elgtis:

1) *Arklius, o ypacz arklius darbinįkus, nē diena, nē naktį ne reikia ganyti, bet tiktai per visą laiką szerti tvarte (stalde).*

Taip darant turime dvejopą naudą: pirmą, parsidirbę per visą dieną arkliai gerias atsilės naktį, jai jie ne bus priversti jieszkoti dēl savės maisto, ir antra, jie stovėdami tvarte per visą dieną padarys kur-kas daugias iszmetų, ne kaip ganomi. Gal da ne vienas isz skaitytojų pasakys, kad iszmetos kokio-nors gyvulio pamestos ant ganyklos ne nuveis per niek, nes jos vis-gi liekasi ant dirvos. Tiesa, kad tos iszmetos liekasi ant dirvos; bet kas-gi do nauda isz jų? Iszpradžiu isz jų iszskvėps *amonijus*, paskui jos visos iszdžiūs, suszus nuo saulės, szudvabaliai jas sulandžios, taip jogiai nuo tų iszmetų pasiliks tiktai truputėlis.

2) Iszmingingi ukinįkai, kurie gerai supranta, kad javų uzderėjimas priguli nuo daugelio gero mėsšlo, o mėsšlas, nuo iszmetu, ne tiktai arklius, bet ir visus *gyvulius per visą metų laiką tvartuose*, tiktai ant kokių dviejų valandų iszgįdami, idant truputį prasimanksztįtu. Tiesa, gana daug laiko reikia pas-kirti ant užziurėjimo, ant pripjovimo pasėto dēlto tik-tai paszaro (žolės, dobilų, vikių ir tt.); bet už tai-gi

ir mėsšlo tiek pasidaro, kad kasmet galima pusę lauko gerai juomi užmėžti: pertai nėra ką ir stebėtis, kad ir javai pas tokį ukinįką visados gerai uždera.

3) Mazlaukiai ukinįkai, taip vadinami *daržiniškai*, *nekuriose vietose iszsiunczia mažus savo vaikus rinkti iszmetų nuo kelio*. Yra tai labai geras daigtas, bet tiktai reikia žiurėti, idant vaikai nuogomis rankomis ne cziupinētu iszmetų, nes tai juos pripratitu prie neszvarumo: geriausiai yra jiems duoti szinupėlaite, szluotukę ir rėksztukę, į kurią galētu susemti ir suszluoti rastas iszmetas.

Mažai da žinoti, koku budu galima surinkti kuodaugiausiai gyvulių iszmetų: reikia da neatbutinai mōkėti su jomis apsieiti, turime arcziaus apsipažiti, kas pasidaro su tirsztomis ir skystomis gyvulių iszmetomis, kada jos tampa iszmetos.

Kaip tirsztos, taip ir skystos gyvulių iszmetos, isz-mestos (arba iszlietos) tuojaus pradeda puti. Kuo mažias iszmetose bus vandens ir daugias *amonijaus* ir ant galo kuo labjans oras galės prieiti, — tuo greicziaus pus tos iszmetos. Greicziausiai pradeda puti avių ir arklių iszmetos pertai, kad jose mažai vandens, daug *amonijaus* ir kad prie jų lengvai oras dasigauna. Suvis kitaip dedasi su galvijų ir kiaulių iszmetomis: jose yra daug vandens, mažias *amonijaus* ir da oras ne labai lengvai gali dasigauti, pertai galvijų ir kiaulių iszmetos povaliai puva. Kadangi greit puvant iszmetos pakyla didelė sziluma, pertai *arklių ir avių mėsšlą*, kaipo greitai puvanti, *vadiname karsztu mėsšlu*, atskirdami tokiu budu nuo *galvijų ir kiaulių mėsšlo*, kuris *povaliai puva ir pertai vadinasi szaltu mėsšlu*.

Reikia rupintis, idant *gyvulių iszmetos putu vidutiniai, t. y. ne povaliai ir ne per greit*. Jai gyvulių iszmetos pus povaliai, tai reiks ilgai laukti, pakolaik jos nesusup ir netiks jau augmenims ant maisto. Jaigu iszmetos putu per greit, tai isz jų iszskvėptu ant syk labai daug garų (tarp kurių ir labai reikalingas *amonijus*), kurių mes nespėtume sulaikyti. Ypacz greit pradeda puti skystos gyvulių iszmetos (myžalai) net už kelių minutų po iszlieszimui.

Idant sumažinti greituma puvimo jaib-kokių iszmetų, mes maiszome iszmetas su *pakraikomis*. Pakraikomis mes vadiname viską tą, ką tiktai klojame po gyvuliais. Dēl pakrėtimo vartojasi szie daigtai: sziaudai, lapai, samanės, spyglės, durpė ir kitokia žemė ir ant galo iszpjauti, smulkiai sukapoti ir gerai iszdžioviti pievų kupstai.

Nuo pakraikų apart to kad jos nedaleistu iszmetoms greitai puti, mes da turime reikalauti: idant jos duotu gyvuliams tyrą (czystą) ir gerą, o laike ziemos sziltą gulyklą; idant jos galētu sugerti skystas gyvulių iszmetas; idant savyje turētu augmenų maistus; idant lengvai galētu susimaiszyti su gyvulių iszmetomis, duot, sykiu su jomis vienodą mėsšlą ir tokiu budu padauginti kiekybę mėsšlo.

Visiems szitiems reikalavimams atsako sziaudai, pertai *sziaudai bus geriausios pakraikos*. Viena tiktai blogą pusę turi sziaudai, kaipo pakraikos. Apie tą blogą pusę asz neužilgo pakalbėsiu.

Tarp tų trijų daigtų, isz kurių, pasidaro mėsšlas, svarbiausios yra skystos gyvulių iszmetos. Jos svarbiausias yra dēlto, kad savyje užturi visus maistus, reikalingus dēl augmenų, tokiamė stovyje, jogiai jaisias augmens tiesiog gali maitįtis; tuomsyk-gi kada tirsztos gyvulių iszmetos da ilgai turi puti, pakolaik jos galės pasi-leisti vandenyje ir taps jau maistingomis. Svarbumas skystų iszmetų priguli da ir nuo to, kad jose dusyk

daugiau yra to taip labai svarbaus maisto *amonijaus*, ne kaip tirsztose iszmetose.

Ukinikas, žinodamas apie szitą dalyką, turi rupjtis, idant skystos gyvulių iszmetos per niek nenuieitu, o ypacz, idant isz jų neiszsikvėptu tas *amonijus* (o reikia žinoti, kad isz skystų iszmetų *amonijus* labai greit gali iszsikvėpti.)

Amonijus susigeria sykiu su skystomis iszmetomis į sziaudus; bet vis-gi isz sziaudų da iszlekia sziek-tiek to *amonijaus* — tai ir yra bloga pusė sziaudų, apie kurią asz augszcziaus kalbėjau. Idant nē trupczio *amonijaus* nenustotume, turime da *sykis-nuo-sykio isz-barstyti mėszlą žeme*, padėkim *durpine arba kokia kita*, arba kitaip sakant, reikia vartoti žemę, kaipo pakraikas. Viena žeme iszkrėsti tvarto negalima, nēs gyvuliai ne turēs tyros ir sziltos gulyklos; pertai turime sykiu su žeme iszkrėsti tvartą ir sziaudais.

Taip apibarstydami iszmetas žeme, apart to, kad visas *amonijus* susigers į žemę, o pertai tvarte bus tyrus ir sveikas oras, — apturėsime da szią naudą: 2) pasidarys kur-kas daugiaus mėszo; 3) tokis mėsblas bus dusyk geresnis, nes jis vieno, dai bus drėgnas, pertai nepridegs, bet lygiai visur supus, ir prietam užlaikys savyje visą *amoniją*; 4) mažiaus reikēs krėsti sziaudų, o pertai galima bus daugiaus szerti gyvulius, kurie, geriaus szeriami, duos daugiaus ir prietam da geresnių iszmetų.

Nā ar-gi tai mažai naudos? o vienok pas mus Lietuvoje labai retas ukinikas apibarsto iszmetas žeme vieni dēlto, kad apie tai nieko nežino, kiti-gi tingi pasigamjti reikalingos dēl apibarstymo žemės.

Idant tiek naudos žemē kaipo pakraikos atnesztu, reikalinga yra: idant toji žemē butu durpinē (ir tiktai jaigu nebutu durpinēs, tai galima vartoti kitokia žemē, bet jam bus menkesnē isz to nauda); 2) idant toji žemē butu labai smulkiai sutrinta; 3) idant toji žemē butu suvis sausa, ir 4) idant perdaug žeme neapiberti mėszo, nes tą syk jis labai povaliai tik galēs puti (o asz jau augszcziaus sakiau, kad iszmetos ir visas mėsblas turi puti vidutiniszkai).

Vasarą tokios durpinos zemēs nesunku gauti. Bet ant žiemos tai jau reikia padaryti zopostą tokios smulkios zemēs kur-nors sausoje vietoje po pasziurē; neturint-gi tokios pasziurēs, galima tą žemę supilti į kruvą kur-nors ant kiemo; bet tiktai tą kruvą reikia gerai uždegti sziaudais, idant žemē nesuszlaptu ir perdaug nesuszaltu.

Ne turint durpinēs zemēs, galima nors su menkesnių pasisekimu barstyti su juodzemių; sutrupitu moliiu tiktai tasyk galima barstyti, jai tuomi mėszu ketiname užmėsztį lengvesnes dirvas, nes jas tokis mėsblas labai pagerina.

Apibarszczius visą mėszlą smulkia žeme, ant virsziaus užkrecziamie sziaudais. Labai gerai esti, jai sziaudai dēl užkrėtimo trumpi, ir pertai naudinga yra ilgus sziaudus supjaustyti. *Netekus sziaudų, galima krėsti lapais, samanomis ir spyglėmis ir tt.* Visi szitie daigtai, kaipo pakraikos menkesni už sziaudus, pertai kad labai ilgai nesupuva ir kad gerai nesusimaiszo su iszmetomis; vienok-gi isz bėdos ir jaisiais galima iszkrėsti tvartą.

Apsipažinę, su tirsztomis ir skystomis gyvulių iszmetomis, o taipos-gi ir su pakraikomis, t. y., apsipažinę su visais tais daigtais, isz kurių pasidaro mėsblas ir kaipo pasidaro, iszriszime dabar klausymą, kur reikia laikyti mėszlą, ar tvartuose, ar mėszynuose.

Tiesaus atsakymo ant to negalima duoti, nes tai priguli nuo daugelio aplinkybių, tarp kurių svarbiausia yra dirva. Jai kur yra kieta dirva, į kurią ne-

labai gali dasigauti oras, tai tasyk reikia pagerjt dirvą mėszu da mažai supuvusiu. Kadangi mėsblas povaliai puva tiktai, laikomas tvarte (nēs prie jo ne-labai daeina oras, be kurio negali apsieiti greitas pu-vimas), pertai visi tie ukinikai, kurie turi kietus lau-kus turi užlaikyti gyvulių mėszlą tvarte.

Laikymas gyvulių mėszo tvarte turi szias geras pušes: mėsblas ne pergreit puva, pertai visi garai, pakylantieji laike puvido, spėja užsilaikyti mėsze, ir tokiu budu apturime daugiaus mėszo; 2) tokis užlai-kymas ukinikui pigiaus apsieina (iszpuola).

Vienok-gi norint užlaikyti gyvulių mėszlą tvarte, reikia atsimjti apie žinos dalykus, idant apturėti isz, mėszo kuonodidžiausią naudą.

- 1) *Tvartas turi buti augsztas ir platus*, idant prisirin-kus daugeliui mėszo nebutu gyvuliams peržema ir peranksza.
- 2) *Pamatos tvarto turi buti akmeninis, gana augsztas ir sveikas*, idant skystos gyvulių iszmetos (myžalai), neiszbėgtu isz tvarto, nēs tos skystos iszmetos kaip jau augszcziaus paminėjau yra tai geriausia dalis mėszo; ypacz neiszmintingai elgiasi tie ukinikai, kurie tyczia pro tvartą (arba isz tvarto) praveda grabę, idant tie myžalai geriaus galētu nubėgti szalin, — tai jie tokiu savo elgimu labai nuskriaudzia savo dirvą ir pertai sumažina sav isz jos pelną.
- 3) *Apaczia tvarto turi buti iszklota ant 2 pėdų moliu ir gerai suminta*, idant skystos gyvulių iszmetos ne-susigertu į žemę; ukinikai, kurie gerai iszkreczia tvartą sziaudais ir pirm to da apiberia mėszlą dur-pine žeme, nereikalauja taip labai rupjtis apie apa-czią tvarto, nēs visos skystos iszmetos susigers į už-beriamą smulkia žemę ir pertai nėra kam gertis į žemę apaczioje tvarto.
- 4) *Loviai į kuriuos įsideda arba įsipila paszaras, turi buti taip pritaisyti*, idant galima butu juos *pakelti augsztyt, arba nuleisti žemyn*.
- 5) *Žemē pas tvartą turi buti sziek tiek da augszcziaus, nē kaip ant viso kiemo*; o ypacz reikia rupjtis, idant pas tvartus nebutu duobiu, į kurias galetu susi-rinkti vanduo. Szitas dalykas dēlto yra svarbus, nēs, kaip jau žinote, mėsblas turjs savyje daug vandens perdaug povaliai puva, kas yra labai blo-gas daigtas. Sveiki, neskylėti akmeniniai pamatai darosi taip-gi ir dēlto, idant vanduo nedasigautu į tvartą.
- 6) *Tvartai, kuriuose norime laikyti mėszlą, turi turėti ikvaliai gana placzių durių*, per kurias mėžiant ga-lima butu įvažiuoti su vežimu į vidų.
- 7) *Tvartų sienose turi buti iszkirsti reikalingas skait-lius langų*, per kuriuos galētu tolydzio dasigauti szviežias, tyras oras.
- 8) *Įtaisius tvartus, atsakanczius visiems szitiems reika-lavimas, atsieksime to, kad visos skystos iszmetos užsilaikys tvarte. Idant isz jų neiszsigaruoitu amo-nijus, reikia kasdien (arba ir recziaus) mėszlą po truputį apiberti smulkia žeme** (geriausiai durpine), o ant virsziaus užkrėsti sziaudais (netekus sziaudų galima pakrėst lapais, samanomis, spyglėmis ir t. t.).
- 9) *Mėsblas neturi, buti nē perdrėgnas, nē persausas; bet vienokai vidutiniszkai drėgnas*. Jai bus perdrėg-nas, tai perdaug povaliai pus; o jai bus per sausas, tai galēs pridegti. Idant butu visas mėsblas vienodai drėgnas, nereikia perdaug pakrėsti sziaudų, bet tik-tai į czienia, tai yra tiktai tiek, idant visi myžalai su-

*) Vietą žemēs dēl apibarstymo mėszo gali užstoti gip-sas, kurio galima gauti pirkti.

sigertu, idant viduryje nepasiliktu sausų sziaudų (o taip-gi, idant paviršium nebutu gyvuliams szlapia). Mėszlą isz po paskutinių kojų gyvulių tankiai reikia atitraukti po pirmutinėmis, idant visas mėsblas butu lygiai drėgnas, o pertai lygiai galėtu suputi; bet niekados negalima mėszo versti po loviais, kur visados buna sausa, nes tenai, tikrai mėsblas pridegs nuo didelės sausumos. Sausiausias mėsblas yra avių, o pertai jis greičiausiai gali pridegti ir supelėti; norint to išsisaugoti reikia avių mėszlui daduoti drėgnumo, tai yra, kas kelintą dieną jį aplieti vandeniu (geriaus da butu jai tame vandenyje butu dapilta nors truputis *vitrijoliaus* (1 kvorta *vitrijoliaus* imasi ant 25 gorezių vandens), kuris neduos *amonijui* išsikvėpti.

Tiek tai reikalavimų reikia išpildyti, norint užlaikyti mėszlą tvarte. Nors tų reikalavimų yra daug bet juos yra gana lengva išpildyti.

Kada reikia laikyti mėszlą mėszylnuose ir kaip tasyk su juomi apsieiti, o taip-gi kaip su mėsžu apsieiti išzvežus ant dirvos, — bus pasakyta ateinancziame numeryje.

J. St. Augys.

Vardan blaivystes.

Gėrymas taip jau reikalingas žmogui dėl užlaikymo kuno, kaip ir valgis. Sveikiausias ir pigiausias gėrymas — tai tyras vanduo. Vienok isz senų-senoves žmones pamėgo ir kitus gėrymus, isz kurių kiti labai pavojingi sveikatai, ypacz jaigu gert jų perdaug. Prie szitų gėrymų priguli alus, visokie vynai ir visokių vardų degtinė. Tiesa, nekurie isz szitų gėrymų gal but žmogui kaip kada ir naudingi, jaigu juos gert reikale. Taip sztai: po ligai, nuo kurios žmogus smarkiai apsilpno ir labai palengva taisosi, vynas — geras, sustiprinantis vaistas, bet ir tada priguli gert jo po vieną — du stikleliu ant dienos, o moterims ir vaikams da mažiau. Jaigu žmogus pailsęs, nuo sunkaus darbo, arba nuszałęs, stiklelis degtinės sustiprins jį ir umai suszildys. Arba vėl jaigu vidurei nuo senatves ar kokio nesmagiojimo negerai grumuliuoja valgi arba visai nenor jo priimt, nuo stiklelio arielkos atsiras noras valgyt ir valgis geriaus eis į kuną. Vienok ir paminėtuose be arielkos dažniause negali apsieit tiktai tie, kurie senei jau pripratę prie gėrymo. Jauni-gi žmones valgo su noru ir be arielkos pagelbos ir valgis eina jiems į kuną be jokio vaisto. Nuszalus vėl gana užvalgyt virtos arba keptos mėsos: suszilsį taip jau greitai, kaip nuo degtinės. Taipgi ir važiuojant szaltą dieną į tolymą kelionę geriau pavalgyt soczei mėsos, nekaip girksnot paskui isz stiklelio, nės degtinė suszildo tiktai tuo tarpu, o paskui suszala da labiau, nekaip butum negėręs; mėsa-gi priduoda szilumos ant ilgo. — Trumpai sakant isz degtinės, mažai tegali turēt naudos, o negero padaro ji labai daug, jaigu gert ją be saiko. Neprotingas vartojimas apkvaitinanczių gėrymų visados ardo brangiausią mus turtą — sveikatą, veisia visokias ligas, o kaip kada ir staiga galą

padaro. Ar vienas girtuoklis nesavaja mirszta? Vienas, beskėtriodamas girtas, prisimusza arba į vandenį įgriuva, kitas žiemą užmigęs arba apsvaigęs ant lauko suszala ir t. t. Per girtavimą greičiause iszmėtai sunkei uždirbtą graszį, nustoji turto. Juk, kaip žinia, girtuoklis netiek prageria, kiek apkvaitęs nuo „stiklelio“ iszmėto, arba duoda pavogt, visokiems piktadėjams, kurie dėlto labjause ir sakioja paskui girtus. O kiek žmogus užgaiszta per girtavimą nuo darbo: juk už vieną dieną girtavimo dažnai atsieina praleist perniek dvi-tris dienas besipagiriojent ir nesmagiojent. Ant galo negana to, kad girtuoklis kenkia pats sau, naikindamas turtą ir sveikatą: jis ardo gyvenimą ir visų tų, kuriems reikia gyvent su juom, arba turēt sziokių ar tokį reikalą. Nelaimingi namai, kur atsiranda girtuoklis: tenai nėra ką laukt Dievo palaiminimo, ten vieni nesutikimai, vaidai ir pragaisztis!

Nekurie girtuokliai teisinasi, kad jie geria isz vargo, arba kokio rupesczio. Bepiga butu, kad vargus ir rupesczius galima butu galutinai paskandinti arielkos stiklyje. Bet ne, pasigėręs žmogus tiktai tuo tarpu užmirszta apie pjanjentį jį vargą, o iszsipagiriojęs pamato aplink savo da didesnius vargus, nės per girtavimą visados tiktai padidina savo nelaimę. Daug teisingiau kalba tie girtuoklei, kurie už savo paleistuvystę kaltina tuos, kurie su jais drange geria. Užties, daugėlis žmonių pavirsta į girtuoklius tiktai pertai, kad bendranja su girtaujancziais ir nenor iszskirt isz „kumpanijos“; o kaip žinia, girtuokliai netik ką patys mėgsta surbt isz „mažiuko“, bet visados taikstosi ir kitus prie to pripratint. Ir tai jiems beveik visados nusiseka, nės degtine tur tokia ypatybę, kad nors žmogus isz pradžių geria ją ir su pasibjaurėjimu, bet greitai apsipranta, o paskni iszplikintas gomurys jau tiesiog negali apsieit be pavilgymo.

Kaip lengva prigundint prie stiklelio ir pripratint prie kareziamos, taip pat galima ir atpratint nuo girtavimo, reikia tiktai, kad tie, kurie prisilaiko prie blaivystės ir pažįsta visą baisybę girtuoklystės, taip pat stengtusi verst gerenczius ant kelio blaivystės, kaip girtuokliai pratina visus prie girtuoklystės. Drangai blaivystės turi vienok trustis netingėdami ir nepaskyrium, o gerioje sutartyje. Taip elgiasi szia gadyne priešzai girtuoklystės daugelyje szalių, kaip antai: Susivienijusiose valstijose Žiemų Amerikos, Szvedijoje ir Norvegijoje, Anglijoje ir kituose krasztuose. Jie telkiasi į taip vadinamas „blaiviųjų drangystės“ ir kvieczia pastot į jas visus, katrie nori iszsižadēt apkvaitinanczių gėrymų. Kiek vienas, kuris prisiraszo prie blaiviųjų draugystės, tur prisizadēt: pats negert, neprilaikyt pas savę apkvaitinanczių gėrymų ir visokiū budu stengtis

persergėt arba atpratint kitus nuo girtavimo. Pildydami tokį prižadą, sąnarei tų draugysčių žodžių ir rasztu stengiasi išrodyt savo artymui visą pavojingumą neužsiturėjimo nuo gėrymo; kad atitraukt kitus nuo karezių, įsteigia tam tikrus vieszbuczius, daug szvaresnius už karezius, kur galima gaut pigei arbatos, kavos ir kitų tokių neužkenkenczių sveikatai gėrymų, pasiskaityt ant visokių knygų ir t. t. Kad susitart, kaip geriau ką padaryt dėl naudos blaivystės, sąnarei draugysčių susirenka kas mėnesį, tankiau arba rečiau tam tikroje vietoje pasikalbėt. Amerikoje, Anglijoje, Szvedijoje ir Norvegijoje blaivųjų draugystės įvyko jau kelios deszimtyt metų ir szįdien kiekvienoje iš szitų szalių tokios draugystės skaito tukstancziais, o prigulincezius prie draugysčių szimtais tukstanczių ir milijonais. Anglijoje iš kožnos deszimties gyventojų vienas prisirasęs prie blaivųjų draugystės, susivienijusiose valstijose Žiemų Amerikos, kaip pasakoja žinovai to krasztu, girtauja tikrai ateiviai iš kitų szalių, o tikrą Amerikietį retai atsitinka pamatyti girta. Szvedijoje ir Norvegijoje girtuoklyste dėka paminėtų draugysčių beveik suvis apsisistoję.

Atsigrežent dabar ant Lietuvos negalima ne pripažint, kad girtuoklyste pas mus įsikėrėjus gana placziai. Geria Lietuvoje seni ir jauni, geria vyrai ir moterys. Ozionai pilni karezių netikėtai miestai, bet ir kaimai (sodžiai); o tos bjaurios, purvinos, pasmirdusios karezių ypacz szventomis dienomis kaip gruste prigrustos mus vargdienų žmonelių. Baisu ir pamislyt, kiek tai žmonių stojasi pas mus nelaimingais per girtuoklystę! Ar nereikėtų mums todėl susiprast ir pamislyt isztikrųjų apie apstabdymą szito bjauraus įprocio. Kitose szaliose priesz girtuoklystę eina ir valdžia, o pas mus to negalima tikėtis, nės iš karezių vyriausybė tur didelį pelną, nuo kurio jai perdaug sunku atsisakyt. Lieka todėl patiems pasirupint apie sumažinimą savo nelaimės, reikia kad tvirtesniejei iš mūsų, atsiminę Dievo prisakymą: „mylėk artymą, kaip pats save“, pradėtu platint blaivystę tarpo stiklelio mylėtojų ir vienyti į tokias jau kaip antai Amerikoje, Anglijoje ir kitur, draugystės, kad visi išvien suniktu naikyt girtuoklystę. Kaip visokiuose tokiuose reikaluose, taip ir szitamė, iš daugelio negerenczių tur atsirast keli vadovai, kurie užsiimtu rinkti į kruvą prieszus girtuoklystės, apmislyt kokiū būdu geriause galima butu kiekviena atsitikime pasiprieszyti szitam įprociui. Reikia tikėtis, kad tokių vyrų pas mus atsirast nemažai. Juk negali-gi nebut pas mus tokių, kurie nesigail savo truso dėl naudos artymo!

Pr. Aszakaitis.

Gyvulių ligos.

(Tąsa.)

I. Neužsikrecziamos ligos.

I. Užėdos. Kaip kada isztinsta pas arklius gomurys už pryszakinių dantų, sulyg paczių dantų, o kartais isztinimas perauga net ir dantis. Atsitinka tai nuo to, kad arklys esdamas sztiurksztų kietą paszarą pažeidžia sau gomurį ir jis isztinsta.

Ženkla. Gyvulys greitai griebiasi už paszaro, bet per skaudėjimą negali greitai esti; užtai renkasi paszarą minksztesnį, iszlėto kramto ir dikeziai seilisi. Atidarius snukį gali aiszkiai užtėmyti diktoką gomurio sutinimą. Spustelėjus jį matyt, kad arkliui skauda.

Gydymas. Gyvuliui duoti tikrai minksztą ir skystą paszarą: szėką (žolę), miltus iszplaktus vandenyje, selenis arba kalocius su vandeniu. Kelis-syk ant dienos reikia plauti snukį skystimu virytų aržuolinių žievių.

Dėlto vilgo atauszusiam skystime czystą skarutę ir sulenkę kelis-syk deda arkliui į snukį ant liežuviu. Arklys susicziaupia kelis-syk, skystimas iszsisunkia ir gerai susivilgo skaudamoji vieta. Iszėmus skarutę už kokių 3 adynų vėl taip reikia padaryti. Vietoje to rodyja da trinti užėdas druska; bet jaigu isztinusi vieta ronota, tada reikia vilgyti jas ne druska, bet actu (uksusu) virytu vandenyje su medum. (Pusantros kvatierkos acto, kvatierka vandens, pusė kvatierkos medaus).

Mus žmonės (žinomi arklių daktarai) kerta geležiniu kertuku, kad iszleisti kraują. Bet iš to ne tik ką nės jokios naudos, bet dar gali laukti bėdos, nės gyvulys kaipkada nustimpa nuo didelio kraujo iszgožimo.

II. Panaszus ant užėdų esti atsitikimas, jaigu įstringa į minksztas vietas po liežuviu avizos ar miežio aszaka arba koksai kitas daigtas. — Gyvulys irgi griebiasi esti, bet negali prigulinceziai vartoti liežuviu, ēda iszlėto, seilės išz snukio eina. Pažiūrėjus į snukį užėdų ne atrandi, bet geriaus prisiziūrėjus į kitas vietas pamatai pritvinkusi puliais skauduluką, kaipkada viduryje jo gali užtėmyti įstringusi daigtą.

Rodos nedarant puslė truksta, po liežuviu pasidaro rona (opa). Tada gyvuliui dar sunkiaus pasidaro esti, nės skausmas pasididina.

Gydymas. Pirmucziausiai reikia iszimti įstringusį daigtą. Roną iszplanti atauszusiu ir iszkosztų skystimų virytų linų sėmenų, arba miežių, sumaisztų su karbolinė rugszezia.

(Karbolinė rugsztis labai reikalinga kožnam gaspadoriui gydykla, perkasi aptiekoje už 20 skatikų, 30, 40 ir daugiaus). Planti reikia su czirkszluku (padaryti jį gali iš bezdo, jaigu nėra

stiklinio. Kada gyvulys pradės skausmo nejauti, tada planti skystimu virytų aržuolinių žievių su karboline rugszczia. Kiek reikia dėti karbolinės rugszties? Jaigu gryna da ne atleista vandeniū karboline rugsztis, tada reikia dėti jos ant skleinyezios skystimo pusę szauksztuko grynos karbolinės rugszties.

Jaigu karboline rugsztis jau atleista vandeniū, tada imti pusiau su skystimu. Abelnai imasi isz aptiekos atleista karboline rugsztis — ant 100 dalių vandens 5 dalys karbolinės rugszties. —

Abiejuose szituose atsitikimuose gyvuliai negalėdami, kiek jiems reikia, priėsti, kūsta ir silpsta.

III. Užspringimas. Užspringsta dažniausiai galvijai, ėsdami stambiai sukapotas, arba ir suvisai nekapotas bulves, morkas, kopustų kotus, brokus arba runkelius; gardu mat, gyvulys godžiai ėda — jam nēr kada sukramtyti, nesukramtės ryja ir užspringsta.

Ženklaai. Užspringęs gyvulys tartum vis nori kasžin ką praryti ir negali; isz snukio eina seilės. Gerklė užkimszta, pertai gyvulys negali riangsėti, isz pilvo negali iszeiti vėjai — pilvas iszpuna. Daigtas, kuriuomi gyvulys užspringęs, spaudžia kvėpavinę gerklę, už tai gyvulys negali prigulincziai kvėpuoti, jis pradėda tankiaus kvapą traukti; prietam jisai darosi bailesnis, dreba.

Jai užkliuvęs gerklėje grumulys esti kaklinėje jos dalyje, tada gali apcziuopti ranka kietą guzelį, kuris kaip kada duodasi varinėti isz vienos vietos į kitą, o kartais jo nē isz daigto negali paslinkti.

Jaigu užsprangino gyvulį nedidelis grumulys, tada gali pasisekti pacziam gyvuliui jį nuryti, kaip susirinks vietoj užspringimo daugiaus seilių. Ale kada sprangulys didelis ir gyvulys negali jį nuryti, tada jis paliktas be jokios pagalbos turi galą gauti, nēs kas-sykis didesnis iszputimas pilvo ir spaudimas kvėpavinės gerklės užtroszkis jį.

Roda. Kokiū nors budu reikia iszvaryti isz gerklės ar į pilvą, ar atgal į nasrus tą grumulį, kuriuom gyvulys užspringo.

Reikia padaryti slidesnę gerklę — dėlto įpilti į gerklę szauksztą alyvos arba kokio kito slidaus akystimo — iszkoszto viralo linų sėmenų arba miežių. Kaip skystimas daeis iki užkliuvusiam daigtui reikia pavarinėti jį ranka į vieną ir kitą pusę, kad gerai iszsieptu skystimu. Paskui varosi jisai ranka atgal į snukį.

Bet jaigu toksai kamsztis užkliuva žemutinėje dalyje gerklės, kur negali ranka jo apcziuopti, tada jį reikia įstumti į pilvą. Dėlto, iszsirinkus miklią lygią lazdinę arba karklinę

lazdukę, storio mažiuko rankos pirszto, ilgio kokių 2 mastų, apvyniok drucziai vieną galą minksztu grynū audeklėliū, kad nedraskytu gyvuliui gerklės. Uždavęs szauksztą alyvos, kaip ir pirma, ir isztepus alyva lazdele, ypacz apvyniotą galą, reikia pakelti snukį gyvulio augsztyn ir taip laikant įkiszti į gerklę lazdele apvyniotu galu. Kada pasieksi kamsztį, bandyk iszlėto jį stumti į pilvą. Kaip tik įstumsi kamsztį į pilvą, tuoj bus žymu: ant tų pėdū gyvulys atsirugs ir pilvas atslugs. Tiktai reikia lazdele labai atsargiai kiszti, kad nepažeisti gerklės. — Ale jaigu, jau negali padaryti jokios pagalbos gyvuliui, tada ilgai nelaukdamas imk ir papjauk gyvulį, kad mažiaus iszkados butu. —

Toliaus bus.

Apie visą-ką.

Kur tankiausiai įtrenkia perkunas?

Vienas Vokietijos mokslininkas ilgą laiką atidėjęs keliavo po savo žemę, klausinėdamas, kur ir kada įtrenkia perkuno. Isz daugelio surinktų tokiū budu žinių jis iszrado, kad į stovinczias triobas, kaip antai kaimuose (sodžiuose), įtrenkia daug tankiau, nekaip į sustatytas kruvoj (miestuose). Isz to galima suprast, kad tikras melas, buk perkunas daužo velniukus: kaip sau norit, o miestuose tų juodukų tur but daug daugiau, nekaip kaimuose.

Pasirodo taipgi, kad ir į medžius nelygei mėgsta trankyt perkunas. Taip sztai į aržuolą įtrenkia daug tankiau, nekaip į kitus medžius ir kad lapuotuosius medžius užgauna greicziau, nekaip spyglinius.

Tuo pradėjimu nekenkia primint szitokią pasargą. Užėjus vėtrai reikia gesyt namuose ugnele; laikant triboj geležinius daiktus, nereikia juos sklaidyt į visas szalis, geriause laikyt kruvoj.

Kaip iszvest arklius isz tvarto, isztikus ugneliai.

Kaip žinia, labai sunku buna iszvest arklius isz tvarto, užsidegus arti stovincziai triobai. Vienok jie labai paklusnei iszeina, jaigu vest pabalnojus, arba pamovus. Szitai prigulėtu visados turēt atmintyj.

Dilgeles, kaipu paszaras.

Szvedijoje iszsimislyjo szert gyvulius dilgelėms. Kaitik papjautų dilgelių gyvuliai neėda, nēs smarkiai dilgina; dėl to duoda joms pirma gerai suvyst, o paskui jau nesza gyvuliams. Sako, kad karvės, mintanczios dilgelėmis, duoda daugiau pieno ir geresnį sviestą, nekaip mintanczios žole. Szeremi dilgelėmis arklei įgauną lygų, žvilgantį plauką. Kad visztos ir žasys dētū didelius kiauszinis, reikia įmaisyti į lesalą apszutintų ir smulkei supjaustytų dilgelių. Dilgėles vįsta pas mus gana sparcziai. Nekenktu todėl pabandyt szert jomis gyvulius ir lesint naminius paukszczius.

Kaip gali atrpatint kitasyk nuo degtines (arielkos).

Vienas daktaras sze kaip atrpatinęs du ligoniū — girtuokliū nuo girtavimo. Per du septyndieniu duodavęs juodviem valgius ir gerymus atmiesztus degtine. Pirma dieną ligoniū juokėsi isz tokio iszmislo ir skaniai valgė paduotus valgius ir gērē gērimums, bet toliaus degtinės kvapas pradėjęs juodviem nepatikt, o treczią ar ketvirtą dieną jau meldė, kad pradētū maitint juodu kitaip. Daktaras vienok neklausęs ir toliau maitinęs

Juodu, kaip buvo pradėjęs. Išsėję iš ligonycios tuodu vyrai visai išsizadėję stiklio ir neimdavę daugiau nė laszo degtinės į burną. — Gerai butu, kad pas mus atsirastu tokie daktarai, daug gero padarytu.

Pr. Aszakaitis.

Dvi priežastis sunkių laikų.

Jau keli metai sukako kaip žmonės vienu balsu gieda šitą liudną giesmelę: sunkus laikas ir sunkus laikas — be galo. Bet čia reikia žinoti jog tas dejavimas nieko ne padės. Kiekvienas tai gerai žino, bet rankas nuleidęs dejuoti ne liauja. Reikia neatbutinai įsieszkoti priežasties sunkaus laiko. „Ne reiks jos įsieszkoti,“ pasakys man: „javai ne gilioja — tai ir visa priežastis“. — Tiesa ir tai. Bet mano mielas, yra da tų priežasčių daugelis, o visos jos paeina iš mūsų kaltės. Apsisūrekime tikrai aplinkui ir dirstelkim kiekvienas į savo sąžinę, o rasime, jog priežastis daugelio nelaimių — mes patys. Apie norą tokių priežasčių noriu su jumis placiau pasikalbėti.

Apie kitus kalbant mes tankiai atsisaukiame, jog tas elgiasi pagal savo luomą o tas ne i. t. t. Pripažinta yra iš datyrimo, jog tas tikrai gerai gyvena, kurs elgiasi pagal savo luomą, o priešingai elgdamasis visados pražuva. O taip klaidingai gal elgtiesi ne tikrai atskyrus žmonės, bet net ir visas koks krasztas. Draugija žmonių turi savo įstatus nei raszytus nei per nieką palieptus ir užsakytus, o vienok jų visi prisilaiko nors tankiai su didelia skriauda dėl savės. Prisilaikant šitokių žmonių įvedimų vargu kiekvienam pamesti tokį žustingą dėl savės elgimąsi, bet dar sunkiau tai padaryti visam krasztui, nės mat jau tokia „mada“ ir „ne unaras“.

Kalbu apie mūsų kampa. Jog dabar mes gyvename ne pagal savo išgalejimą tai aiszku ir iszteka tiesiog iš to jog mes ne norim anei truputį atmainyti mūsų gyvenimo ir susiaurinti mūsų iszdavimų, nors aiszkliai matome, jog laikas persimainė . . . . . už rugių kartį varsavinį vietoje szeszių rublių moka tikrai tris. Pelnas kaip matome susimazino per pusę, o iszdavimai tie pats. Sztai versmė mūsų vargų, nelaimių ir prapulties.

Gaspadorius, kuris seniau turėjo penkis szimtus rublių pelno, dabar turi pustreczio szimto. Jis pirma iszduodavo visus tuos pinigų ir gyveno kaip ponas — niekam nei gero. Jei dabar elgsis po senoviai tai kas mets jam psitruks 250 rublių kuriuos skolydamas nuo žydo su 24 arba 36 r. palukų, darys kas mets 310 arba 340r. skolos; palukai angs ant palukų, o per du, tris metus jau jis ir žydo rankose. O ką kalbėti apie tokius, kurie ir pirma vos-vos isz-

sirisdavo? Tie visi taip elgdamiesi jau teko žydams į nagus, o tas pats likimas laukia ir tuos visus, ką kas mets giliau brenda į skolas.

Czionai priguli ir dalys apie kurias ne proszalį bus truputį pakalbėti. Jogiai dalys vargina ir baigia mūsų krasztą tai pripažinstą kiekvienas su kuriuom apie tai tik pakalbėsi. Jos tai aiszkiausiai rodo, jog mes ne norime užmirsšti anų gerų laikų ir sumažinti mūsų iszdavimų. Bepigu buvo anuose metuose žadėti ir dalyti tukstanczius kada su jiais ne buvę sunku. Dabar nors jau jų netekom, bet dėl to, jogiai tie tukstancziai iš „mados“ ne iszėjo, tai arba skolina juos nuo žydų, ne žiurėdami ant to, jog paskolinus nuo žydo tukstantį rublių reik jau iszsižadėti ir namų, arba juos tikrai žada, o paskui prižadėjimo ne iszpildo, iš ko kyla nesuskaityti vaidai, provos ir daugelis visokio pikto. Toks ne-dorus elgimasis užtraukia rustybę Dievo ant viso kraszto.

Tėvai po senovei taipos-gi palieka dėl iszmokėjimo tukstanczius, kurių jokių budu negalima iszmokėti. Iš to viso džiaugiasi ir naudoja Joszelis maloniai gelbėdamas paskolyjima su 36 r. palukų. Kokie iš to vaisiai gerai žinome iš datyrimo. Kaip tikrai jau žydas gavo įkybti, tai jau liksi sveikas — ne atsikratysi, nės žydas lipnesnis už smalą — o namai angszciaus ar vėliaus — vis teks į jo nagus.

Reikia neatbutinai užmirsšti apie anuos laikus — vargiai jau jie sugryž. Reikia susiaurinti iszdavimus ir taip, jai pirma nesziojiome žiponą už 10 rublių, dabar nesziokime už 5, jai pirma galejome iszsigerti stiklą alans — dabar meskime, nės ne turime už ką. Dabokime ant to, jog nors tai yra ne dideli iszdavimai, bet per keletą metų iszmetam ant tų bereikalingų daigtų didelę kruvą pinigų, kuriaja galėtume atlikti didesnį reikalą.

Čia gali patarnauti visiems pamokinimas vieno tėvo duotas sunui: „Sunau, iszleisk daug, tikrai dar daugiau uždirbkie — o ne pražusi.“ Mes elgiames dabar suvis atžagariai. Sztai yra versmė mūsų prapulties ir viena priežastis sunkių laikų. Dabar pakalbesime truputį apie kitą priežastį.

Žinome gerai, jog laukas nors ir derlingiausias, bet bloga sėkla užsėtas, visados daugias atnesz piktžolių, nei gero vaisiaus. Žmonės iš mažo blogai augti be įskiepyjimo szirdyse jų tikro pabažnumo ir dorybių krikszczioniszkų, gali užaugti kaip anie topeliai papliantyje, bet lygiai kaip ir topeliai ne duos vaisiaus ir szeszėlio ir liks be naudos. Taigi po topeliais suprantu tuos piktadarius ir dykaduonius, kurie nieko ne dirbdami valgo kaip kiti, o rasi ir daugias už kitus ir taip kitų kruviną procią

naikina. Turėdami daugelį tokių tarp savęs, suvis ne dyvai, jog visi ant sunkių laikų skundžiamėsi.

Ne turiu czia ant mislies anų nedorėlių vadinamų vagimis, bet tikt tuos kasdieninius piktadėjus, ne guodojanczius svetimo gero.

Užsiauginai sodelyje gražius medelius, džiangiesi žiurėdamas ant pirmą sykį žydinczių, o paskui ir ant užmežgusių jau vaisių, — o czia koks nenaudėlis išzoks kaip vilkas į sodą, nukrės pusiaununokusiųos, prisikimsz kiszenius ir persiės ant galo su didelia skriauda dėl savo sveikatos. Išzbėgęs į laukus czia išzraus gruczką, czia saują žirnių, ten kvieczių, czia sulaužys pinuczius, ten išztrauks kuolą ir sugriaus tvorą, czia sodelyje išzpjaus medelį prie szaknies ant botkoczio, o nuo kito pakeleje nulups žievę. Tai vis maža pragaisztis; bet laszas vandens ne didelis, o vienok tankiai puldamas iszmusza ir akmenyje skylę. Viena bulvė nieko ne giliuoja, o vienok imant po vieną kasdien, galima sukrauti ne vieną kartį.

Taigi jai kaime yra nors deszintis tokių piktadarių, kurie dienos nepraleidžia ko pikto ne padarę — sudėjus tada viską į kruvą ką per metus išznaikina, rasime jau kitą priežastį sunkaus laiko.

Bet dabar kyla klausymas: kas tam kaltas?

Kas kaltas? O kas daugiau jai ne tėvai ir motynos, kurie nuo mažumelio ne draudžia vaikų ir ne moki, jog svetimas daigtas — szventas, ir jai vaikas skiedrutę paimtu nuo svetimo kiemo, išzbarti už papildytą vagystę ir priverst sugražinti. Vaikas atsimidamas tokį atsitikimą, sergėsis nuo prisisavinimo svėtimų daigtų. Išz tokių ne prižiūrėtų vaikų, pripratusių prie mažų vagysečių tampa anie arkliniai vagys ir žmogžudžiai. Kaip gailiai raudoja o rasi keikia ir rugoja ant savo gimdytojų toks sunus sėdėdamas kalinyje, už tai, jog tėvai dar mažo pikteziurnos ne sudraudė ir ne pamokino!...

O taip matome, jog piktas auginimas vaikų — tai nauja priežastis mūsų nelaimių.

Tėvai ir motynos! jei gerai suprasite czia išzguldytus užtėmyjimus ir prigulinečiai augisite vaikus savo, žemė mūsų nauju atgys gaivalu, kaip žmogus atsikėlęs po marinanečiai ligai išz patalo sopulių. Namai mūsų apsikaiszys sodais, pakelės apaugs medžiais, kurie maloniui savo pavėsui palinksmis kaitroje nuvargusių keleivių: laukuose ne pamatysi išzganytų ir išzbraidžiotų javų, akių ne badys spragos tvorose i. t. t. Žodžiu sakant, pataisysim savo padėjimą ir apsiginsime nuo daugelio bėdų, tikt taisymą pradėkim nuo savęs, o vaikai mūsų padoriai užauginti bus nandingais žmonėmis ir gerais darbiniais; jų padėjimas bus daug laimingesnis už

mūsų. Turėkime tiktai viltį, broliai, o Dievas palaimins mus ir vaikus mūsų.

D. K.

Lietuvos istorija.

(Parasze Lietuvos vaikas.)

(Tąsa.)

II.

Kelionė lietuvių į sziaurius, pasidalinimas jų į plemes galutinai užgyvėtose nuo jų tenai vietose ir pažėklinimas rubežių tų vietų.

Jau išz pirmesnio straipsnio mes žinome, kad lietuviai atėjo išz apielinkės žemojo Dunajaus (Istro). Pirmneng pradėsime apraszinėti szalis, kurias jie užgyveno istoriszkuose laikuose, nors trumpai turime apsipažinti su jų kelione į tas szalis.

Kelionė ta buvo atliekama paupiu upės Neperio (Dniepro), toliaus per apielinkę Priepeczio (Pripet') ir įpuolanczių į ją mažesnių upių, ant galo paupiu Vakarinio Bugio. Nėrio (Vilijos) ir Nemuno.

Tyrinėdami liekanas, kurias lietuviai yra palikę keliaudami į sziaurius, galime numanyti, kad tą kelionę jie atliko labai povaliai ir per ilgą laiką. Paliktomis jų liekanomis yra vardai duoti upėms ir vietoms, kuriuos taipogi randame ir lietuvių szalyse. Suprantama, kad kur tiktai yra užsilaikę lietuviszki vardai, tenai ir lietuviai neatbutinai turėjo ilgiaus gyvėti. Kelionė turbūt buvo sunki, o tai dėl daugelio priežasczių: 1) dėlto, kad jie turėjo gintis nuo slavėnų, kurie užpuldinėjo ant lietuvių nuo pietų; 2) dėlto, kad lietuviai, kaip ukiszka tauta turėjo su savim vartytis gyvulius, vežti ir neszti ukiszkus padarus ir visą savo lobį; 3) dėlto, kad reikėjo laikas-nuo-laiko apdirbti lauką, užsėti ir suvalyti javus, ir 4) svarbjausia priežastis, kad reikėjo pergalėti tautas, kurias pasitiko ant kelio, o kurios greicziausiai prigulėjo prie finnų giminės.

Pereidami pirmą plotą žemės, lietuviai turbūt tiktai darė sav kelius, pravarydami, bet nesirupidami pavergti laudis, kurias pasitiko; bet kada-gi pirmutiniai jų buriai prisiartino prie sziaurių ir tolymesnėje kelionėje buvo sulaikyti išz pusės finiszkių plemių, o prietam ir visa iszilgai linija buvo jau tirsztai užgyvėta nuo lietuvių, tai ant abiejų galų kelio, kuriumi lietuviai traukė į sziaurius, prasidėjo kova už buvį. Sziauriuose lietuviai stengėsi nustumti finnus į aną pusę upės Dauguvos (Dvynos), pietuose-gi turėjo pavergti laudis, kurios buvo apsigyvenusios apielinkėje Priepeczio ir įpuolanczių į jį mažesnių upių, ir kurios taipogi prigulėjo regimai prie finnų giminės, o su sykiu atremti užpuolanczius ant lietuvių slavėnus.

Pietiniai lietuvių buriai buvo tai tie, kurie vėliaus savo vienauczių buvo pramiti juodvyžiais. Buvo tai narsiausia lietuvių plemė, o su sykiu ir nelaimingiausia iš jų. Pirmneng ji dasigavo į tą vietą, kurioje užbaigė istorišką savo buvį, turėjo išspradzių išlaikyti didelį gulimą slavėnų, kurie užpuldinėjo ant jų su didesnėmis pajiegomis, o paskui, lyg nuo apveizdos paskirta ant išnykimo, prasidėjo su sykiu ir prie palengvinimo likimo nekurių savo vienauczių, nės, pirmneng išnyko, atitraukė nuo jų ant savęs visus prieszus lietuviszkos tautos.

Žvilgterėkime dabar ant to ploto žemės, kurį galutinai užėmė lietuviai ant tolydinio savo gyvenimo. Prie to ploto prigulėjo sziaudieniniai Prusai, rėdybos Kauno, Kurszžemės (Kurlandijos), Vilniaus, Suvalkų ir Gardėno, rytinė dalis Siedlecko rėdybos ir didesnė pusė Lomžos rėdybos. Ilgainiui pasidarė da nedidelė atmaina, kaip tai: sziauriuose per Dauguvą persikėlė lietuviai ir užėmė visą plotą sziaudieninės Lyvžemės rėdybos (Liflandijos), bet už tatai tapo išstumti iš rytinės ir pietinės dalies Gardėno rėdybos.

Visa lietuviszka tauta, kuri užgyveno augszcziaus paminėtą plotą žemės, dalinosi į keturias didesnes plemes ir kelias da mažesnes.

Sztai dabar pabandysime paženkliti tų plemių rubežius.

I. Rusiai. arba Porusiai, sziaudien Prusai. Jų rubežiumi į vakarus buvo Vysla, į pietus Mozurija ir užvingiai (t. y. dalis sziaudieninio Poznaniaus su sziaudieninėmis rėdybomis Plocko ir Lomžos), į rytus Lietuva (sziaudieninės rėdybos Suvalkų ir Kauno), į sziaurius Baltosios jūrės.

II. Latviai (latviszkai: Latvežu zemme) užgyveno sziaudieninę kurszžemės rėdybą, vakarinę dalį Vytavio (Vitebsko) rėdybos, (t. y. paviečius: Dinaburgo, Reizeknės, Ludzos), ir pietinę dalį Lyvžemės rėdybos (t. y. sziauos sziaudieninius paviečius: Rygos, Volmaro, Vendos ir Valkio).

Latviai dalinosi į kurrus (kurszus), žemgalius ir letgalius.

Kurrai (kurszai) vadino savo žemę „Kurr zemme“. Jie užgyveno sziaudieninę kurszžemės rėdybą, maž-daug iki upei Aa, kuri prasideda Kauno rėdyboje ir teka per kurszžemės rėdybą į Rygos uostą (t. y. paviečius: Piltos, Tokunės ir Goldinės).

Žemgaliai (latv: Zemmes gaļs, lotyniszkai: Semigalia) taip pramiti savo vienauczių nuo to, kad kada-tai, pirmneng da dalis latvių (letgaliai) persikėlė per Dauguvą, jie buvo užgyvėnę patį galą to ploto žemės, kurį užėmė lietuviszka tauta atkeliavusi nuo apielinkės Dunojaus. Jie

apsigyveno rytinėje dalyje sziaudieniszkos Kurszžemės rėdybos, pradedant nuo upės Aa. Nors žemgaliai ir buvo sagiminiecziais kurru, vienok turėjo atskyrią kunigaistsztystę ir savo vieszpatį (valdytoją

Letgaliai (latvingaliai) gyveno abipusėmis upes Dauguvos; vienok-gi iš kairės pusės užėmė jie tiktai kiaurą plotą žemės netoli nuo įtakos Dauguvos į Rygos uostą. Szitas žemes latviai atėmė nuo lyvų (prigulinezių prie finnų giminės), o pertai letgalių žemė senovėje buvo vadinama Lyvžeme (Livonia, o dabar Liflandija).

III. Treczia plemė buvo lietuviai. Jų žemės į sziaurius susiėjo su žemėmis kurru ir žemgalių; į rytus baigėsi rytiniu krasztu sziaudieninių paviečių Naujo Aleksandrovsko*) (Kauno rėdyboje) ir Disnos (Vilniaus rėdyboje), o taipogi sziauria-rytiniu kampu Minsko rėdybos; į pietus rubežiaivosi su rėdybomis Minsko ir Gardėno, kurios sziaurinė dalis da buvo užgyvėta nuo lietuvių; į vakarus rėmėsi į žemes užvingių ir parusių. Arezčiau žiurint, vakarinis Lietuvos rubežius taip išrodo: jis atrėždamas siaurą plotą žemės, traukėsi per Gardėno rėdybą kairiuoju krantu Nemuno, prasidedant nuo užsisukimo į sziaurius upės Szczaros, (kuri Vilkavisztkio pavietyje Gardėno rėd. ipuala į Nemuną); praeidamas netoli nuo sziaudieninių pilių Vilkavisztkio ir Sokulkos, pereidamas per miestelį Lipską (kuris dabar yra Augustavo pavietyje, Suvalkų rėdybos) jis traukėsi tiesiog iki Vygrių ežerui; paskui pro Vygrių ežerą tęsėsi pietiniu krasztu Suvalkų paviečio iki Prusų, ir ant galo per Prusus stacziai į sziaurius.

Visas plotas žemės, apimtas augszcziaus paminėtais rubežiais dalinosi į dvi dali, bet tiktai iš topografiszkos**) pusės, nės iš pusės tautiszkos tarp juo-dviejų nebuvo jokio skyrio, ką aiszkiai liudyja patsai didis Lietuvos kunigaistsztis Vytautas savo laiszke raszytam 1420 metuose pas ciecorių Zigmuntą, kur sako: „Žemaitija ir Lietuva yra tai viena ir ta pati szalis, nės abiejose gyvena vienokia liaudis, kuri var-toja vienokią kalbą; bet kadangi Žemaitija sulyginant su Lietuva guli žemiaus, pertai ji ir pramita nuo lietuvių Žemesnė žemė, arba trumpjauš Žemaitija, ir adverniszka Lietuva nuo žemaieczzių pramita Augsztesne žeme, arba stacziai Augsztote***)“.

*) Szis miestas iki 1836 m. vadinosi Ežerusiai.

**) Topografija yra tai apraszymas vietų

***) Gyventojai Žemaitijos pavaditi nuo vardo savo žemės „lietuviais žemaiecziais“, arba tiesiog „žemaiecziais“, gyventojai-gi tikrosios Lietuvos (Augsztosios) — lietuviais, augsztiecziais, arba lietuviais kalnienais, arba tiesiog lietuviais.

Rubežiumi tarp Žemaitijos ir Lietuvos yra upė Nevezis, kuri įpuola į Nemuną iš deszinės pusės. Tokiu tai būdu tapo pramintas „Žemaitija“ plotas žemės tarp upės Nevezio (nuo rytų), desziniojo kranto Nemuno (nuo pietų), Baltųjų jurių (nuo vakarų), žemių kurų ir žemgalių (t. y. Kurszžemės rėdybos nuo siaurių). Vardas-gi „Lietuva“ teko tikrai tam plotui žemės, kuris, prasidėjęs nuo upės Nevezio (nuo rytų), deszinojo kranto Nemuno (nuo pietų), Baltųjų jurių (nuo vakarų) žemių kurų ir žemgalių (t. y. Kurszžemės rėdybos nuo siaurių). Vardas-gi „Lietuva“ teko tikrai tam plotui žemės, kuris, prasidėjęs nuo upės Nevezio, traukėsi po desziniai pusei Nemuno beveik iki paczių jo versmių (t. y. vietos, iš kurios gauna pradžia Nemunas), o po kairei tikrai sulyg augszcziaus paminėtui vakariniui Lietuvos rubežiui.

Tikroje Lietuvoje, apart vardų „žemaičiai“ ir „lietuviai“, randame da ir kitus, kuriais buvo pramintos liaudys, paeinancios iš vienos ir tos paczios plemės, kaip tai: 1) Isztėvėnai [(stabanai), t. y. liaudis, sacziai paeinanti iš tėviszko lizdo. Szitą vardą nesziojo lietuviai, kurie gyveno į pietus nuo žemgalių. 2) Skyriai (scyriai), kuriems Narbutas*) paskiria vietą, užimta nuo sziaudieninių lietuvių suvalkų rėdybos. 3) Giriai, girialiai, arba juriai, jureliai (pas Narbutą kirry) gyveno apielinkeje upės Juros, kuri Raseinų pavietyje įpuola į Nemuną. 4) Neramiai užgyveno plotą žemės tarp Nemuno ir Nerio. Szitas vardas galėjo paeiti, ar nuo lietuviszko žodžio „neramus“, ar nuo „neris“ (sunerti). 5) Naszcziai (pas Narbutą nasei) užėmė žemę vadinamą Peliužė (Peluzija), tarp upių Merkinės, Rotnicos ir Džitvos. 6) Igellonai gyveno apielinkeje upės Rusnės, arba Rusės (pas Narbutą Ros), kuri iš kairės pusės įpuola į Nemuną.

IV. Juodvyžiai (neva neszioję juodas vyžas; pagal kitus jautvedžiai, nės keliandami paskui kitas lietuviszkas plemes, varėsi su savim jaučius) buvo užgyvenę žemę, vadinamą Pagiriu (lenk. Podlasie), kuri buvo tarpe upių Bugio ir Narvos (Narva įpuola į Bugį). Vienok-gi negalima skaityti szitų upių už tikrus rubežius tų žemių, kurias buvo užėmę juodvyžiai: juodvyžiai buvo da užgyvenę nekuri plotą žemės ant kairiojo kranto Bugio ir taipos-gi į siaurius nuo narvos. Užgyvėta nuo jų žemė traukėsi apielinke Bugio iki Lietuviszkom Brascziui, o apielinke Narvos iki Vygrių ežerui. Į siaurius ir rytus juodvyžių žemė susiejo su Lietuva ir Jucdaja Rusija (rytine dalia Gardėno rėdybos), o į

pietus ji rubežiavosi su Lietuviszku Priegiriu (t. y. su sziaudieniniu Kobriniaus pavieciu Gardėno rėdyboje). Tokiu tai būdu juodvyžiai buvo užgyvenę vakarinę dalį Gardėno rėdybos, rytinę dalį Siedlecko rėdybos ir pietinę dalį Suvalkų rėdybos iki Vygrių, kur jų žemės susiejo su lietuvių žemėmis.

(Toliaus bus).

Žinios iš Lietuvos.

Sziauliai (Kauno rėdybos). Czia buvo neseniai dvi provos už žmogžudystę.

Vienoje buvo apskūstas Szaduvos valszcziaus ukinikas, buk jis užmuszęs žydelką, kurios lavonas atrastas girioje. Atsirado liudinikai, kurie pristatė į sudą neva daigtus užmusztos žydelkos, rastus buk pas tą ukiniką. Tie patys liudinikai sakė, buk matę aptaszkytą krauju ukiniką to lovą, o jo paczio duktė, maža mergaitė, stacziai sakė priesz sudą: macziau, kaip tėvas žudė žydelką ir to visai nenoriu slėpti. Visiems jau rodėsi, kad tas ukinikas tikrai yra kaltas. Vienok sudžios, uždavę kelis iszmingus klausimus, taip supainiojo liudinikų atsakymus, kad jie pradėjo prieszitis viens kitam ir tuojaus buvo matyt jų melagystė. Ir isztikro pasirodė sztai kas: daigtai pristatyti į sudą visai neprigulėjo užmusztai žydelkai; kraujas matytas ant lovos apkaltito ukiniko buvo tai kraujas ne žmogaus, tik paukszczio; o ukiniko mergaitė buvo iszmokita liudinikų taip kalbėti priesz sudą ir įbausta — jai pasakė, kad jaigu taip ne kalbės, tai parduos ją žydams. Žinoma, mažai mergaitei tokio pabauginimo buvo gana, idant ją prie visko priversti. Pats apkaltintas paskui pripažino taip-gi, buk ir jį baudė, ir gasdinę tie liudinikai, kad jis pats ant savęs prisiimtų kaltę.

Žinomas daigtas, nekaltą ukiniką paleido. Ką padarys su liudinikais, kurie tokiu būdu norėjo prapuldyti visai nekaltą žmogų ir dėlko jie suktinybę padarė, tai da nežinia.

Antroji prova buvo tokia: Sziaulių pavietyje gyveno su savo paczia senyvas jau szlėktele, Lukaszevyčia, kuris buvo geras gaspadorius ir niekad nė į burną neėmė arielkos. Dėlto-gi visi jį laikė už turtingą žmogų. Tamepat kaime laike karcziamą szinkorius žydas. Tas tankiai laužė sau galvą, koku būdu iszgriebti pinigų nuo žmogaus, kuris niekad neperžengė karcziamos slenkszczio. Ant galo žydpalaikis iszmislyjo, ką padaryti. Pasivadino du pažistamu vagiu, pamylėjo juos arielką ir tiesiog pasakė, kad noris *apziurėti* Lukaszeviczią. Vagys sutiko, tik da abejojo, ar du vienu apveiks szlėktele nės žydas sake, kad prie darbo neprigulėsęs. Jiems besirodavo, įeina į karcziamą jaunas bernukas, kuris be vietos, liuosas valkiojosi po kaimą. Tuojaus jį nugirdė ir prikalbino prie piktadarystės. Išėdo visi trys į vežimą ir nuvažio. Žydas-gi nuėjo paskui pėkszczias, nės, kaip pats teisinosi, subatoje negalės važiuoti (o vogti subatoje ir žmogžudziauti tai mat gali!) Nuvažioję, užmuszė Lukaszevycius ir iszplėszė pinigų, kurių didesnę pusę turėjo atiduoti szinkorini žydui. Piktas darbas, ar angszcziaus, ar vėliaus, visados iszeina į virszų. Taip ir sziuomi žygiu buvo. Žmogžudžiai bijojo grįžti su lobiu per kaimą atgal, tai-gi užmanė nuveszti viską pas vieną iš jų arcziausiai gyvenantį. Bet užmirzo, kad czia taip-gi reiks važiuoti per kaimą. Bevažiuojant praszvito. Pik-

*) Narbutas buvo tai mokėtas lietuvis, kuris lenkiszkoje kalboje placziai raszė apie Lietuvą.

tadarių saužinė negalėjo nurimti ir jie dairėsi tik, ar kas ant jų nežiuri, ar kas jų nepastvers. Sutiko juos vienas žmogus iš to kaimo ir, pagal lietuvių paprotį, paklausė, kas jie do vieni ir kur važiuoja? Išsigandęs to klausymo prikalbėtasis bernukas szoko bėgti į girią; paskui jį pasileido ir tikriejie vagys. Žmogus greit suprato, kas čia yr, ypacz kad dažinojo Lukaszevyčių arklių, kurį prisikinkė į trejokus visai nepažįstami žmonės. Davė žinią *uriadnikui (ziemskiui)*, kuris, greit apsisukęs, datyrė, kur ką reikėjo, suėmė szinkorių ir bernuką, o tas išdavė anuos žmogžudžius, kurie taip-gi tapo suimtais. Visi prisipažino prie visko. Aplinkiniai žydai, matydami, kad jų broliui (kuris taip prisilaiko subatos szventės, kad nė į vežimą nesėda) blogai, sudėjo tarp savęs pinigų ir stengėsi papirkti liudinįkus, idant meluotų ir tuos žmogžudžius, idant išsizadėtų to, prie ko buv jau prisipažinę. Vienok nieko nepadarė ir visi kaltininkai tapo prideriančiai nukorotais.

Szitas paskutinis baisus atsitikimas daug mus pamokina. Žinokime, kiek tik yra kaimuose szinkorių — žydų, tai visi jie eina išvien su žmogžudžiais ir vagimis. Kur tik ką užmuszė dėl pinigų, ar kur atsitiko didelė vagystė, tai čia tikrai prisidėjo ir szinkorius — žydas. Szinkorius — žydas tai darytojas kitiems visokių piktadarysčių iš kurių pats turi pelną. Szinkoriaus — žydo namai tai krautuvė pavogtų daigtų, tai lizdas, kur visokie piktadariai susirenka ant rodos. Visi žino, kad bernai velka pas szinkorių paslaptomis grūdus iš aruodų arba nuo grendymo, piemens pavogtus nuo gaspadiinių surius ar kiauszinius — kas ką pagriebia, tai ir nesza pas szinkorių — žyda. Žydas užmoka už tai ar arielka, ar pinigais ir prikalbina, kad ir daugiau pas jį nesztu pavogtų daigtų; o gaspadoriui apie tai nieko nesako. Žinomas daigtas, paskui prikalbina ir prie didesnių piktadarysčių, kaip augszežiaus minėtoje provoje. Žydas, prikalbinęs kitus prie pikto darbo, pats tankiausiai išsisuka, o kvailiai prikalbėti visada dingsta ir akise Dievo ir žmonių.

Tai-gi atsargiai su szinkoriais — žyda! Toks žydas sziaudien nusizeminęs priesz tavę, juokiasi ir velyja tau viso gero, o naktyje atsies pas tavę žmogžudžius, jaigu tik matys, kad iš to turės pelną. v. k.

Žinios iš svetimu szaliu.

Beveik met's į metą atsitinka kokia didelė nelaimė dėl vieno arba kito Amėrikos miesto. Pernai vanduo užliejo du dideliu miestu, palaidodamas po savo vilnimis daugumą žmonių ir jų turtus. Szimetgi, kaip rodo žinios iš Naujorko, miestas Burke skandžiai nukentėjo. Tas miestas gulėjo gana giliama klonyje apsuptas aplink augsztais kalnais. Ant virszunių tų kalnų prisirinko galybė sniego ir vieną dieną neiszpaskyčiai didelis sniego kamuolis nusirito ant miesto. Bet gyventojai gana angsti pamatė savo nelaimę ir da kiti spėjo iszbėgti iš miesto, pametę visą savo turtą, kuris ir prážuvo užgruistas sniegu; taipogi devyni gyventojai smertį sau rado po tuom sniegu, matyt nespėję iszbėgti. Žinios rado, buk turto prapuolė ant penkių szimtų tukstanczių dolerių. Mieste-gi tame gyveno daugiausiai darbinįkų, žmonių neturtingų, taigi jie visi ir liko be niekur nieko. —

Oregonė, taipogi Amerikoje, iszsiliejo upė Villomet ir pasidarė toksai tvanas, kokio ir seniausi da neatmena. Mieste Portland viskas apstojo: kromai, fabrikai uždaryti, žmonės ant ulyezių nesirodo, pereit negal kitaip kaip tik tur kilnotis laivais, nės ant ulyezių stovi vanduo ant 3 pėdų gilumo. Kituose miestuose tos szalies atsitiko da daug kitokių nelaimių: ten daugybė gyvulių paskendo vandenyje, čia telegrapo stulpai nuneszti, taip kad žmonės, prispausti nelaimė, negal laukti ir greitos pagalbos, nės nēr per ką duoti žinią kitiems.

Labai aiszkų paveiksła budo Kinėsų kraszte (isz kur gauname arbata), rodo toksai atsitikimas. Didžiausiame mieste — Kantone, vienas prekėjas, turtingas labai žmogus, turėjo du sunu. Vyresnysis susibendravo su visokiais valkatomis ir paleistuviais, ir pats ant galo pasiliko tokiu, kaip jo draugai. Praleidus su drangais visą prigulincziąją jam dalį, turėjo bėgti iš namų, ypacz, kad savo darbais piktais taip dideliai nuskraudė tėvo garbę, jog tas nenorėjo laikyti jį po savo akių. Atsiskyres nuo saviszkių ir nenoredamas, o ant galo nemokėdamas stvertis prie sziochio tokio darbo, toliaus vedė savo nelaimingą gyvenimą ir taip nuvargo, kad pas tarnus tėvo eidavo praszyti szmotelio duonos. Kada jau vargas ir nelaimė jį suvisai prispaudė, tada jis užsimanė iszgauti nuo tėvo pinigų. Surinko savo draugus ir vieną naktį užpuolė ant tėvo namų. Iszplėsžę pinigų, vagys pabėgo. Tėvas isz sykio nežinojo, kad tarpu tų vagių buvo ir jo sunus, bet paskiaus dasizinojo. Labai ant sunaus susirustino, nės pirmiaus žiurėjo ant jo tiktai kaip ant paleistuvio, dabargi pasirodė, kad sunus jo vagis, o gal ir žmogžudys. Vieną-kartą pasiszaukė savo tikriausią tarną ir paliepė jam atjieszkoti nelaimingą sunų ir pasakyti jam, idant gryžtų namon, nės tėvas atleidžias visas jo kaltinybes. O jaigu permanys savo budų, galės apsigobti su gražia ir turtinga mergina. Tarnas, iszklausęs, padare taip, kaip jam buvo priskyta. Atrado sunų, bet da baissesniame padėjime, nės jau pavogtus pinigų spėjo visus praleisti. Kada apreiszkę tėvo norą, sunus didžiai nusidžiaugęs, gryžė namon. Tėvas, dasizinojęs, kad sunus pargryžta, iszkelė dėl jo didelį vieszimą. Sunus, iszalkęs, seniai nematęs tokių gardumų, godžiai pradėjo tusztjiti bliudus. Bet visi paduoti valgiai užtaisyti buvo nuodais (trueizna) ir žinoma sunus neužilgo po valgio pasimirė. Ir tėvą sudas nekaltys už tai, nės, pagal kinėsų tiesas, kiekviens sunus yra turtu tėvo ir ką nori gal su juomi daryti, kaip su koku daigtu. Jaigu-gi butu toks atsitikimas, kad sunus nužudytu savo tėvą, ar tai tyczia, ar netyczia, tai sunų laukia baisiausia kora. Tada apsudyja jį ant taip vadinamos

lėtos smerties, t. y, kankina kaltiniką ilgai, bet baisiai: nukerta jam iš pradžių vieną koją, už dienos kitą, potam vieną ranką, toliaus kitą pakol ant galo neužmusz suvisai.

Girtuoklystė, kaip žinoma, visose szalyse yra baisiausia žmonių „trandis“. Kiek vargų, nelaimių padaro „arielkėlė, ta pilkoji“! Viens namų nustoja, kits sveikatos o tankiai ir gyvasties, o kas da blogiausiai, jog nelaimė ta nesibaigia ant vieno: gaspadorius, pragėręs namus, palieka savo visą sziaimyną be stogo ir kasnio duonos, tėvas, per arielką pabaigęs savo amžį, palieka verkiančią paciją ir vaikelius siratas... Valdžios visai stengiasi užmuszti tą baisiąją trandį, bet tankiausiai nieko padaryti negali. Ne tik tai valdžios, bet ir atskirios draugystės griebiasi prie darbo: ginti brolius savo nuo arielkos — tos neatbutinos prapulties. Teisybė, jau dabar matome, kad t. v. blaivystės draugystės didinasi mets į metą. Daugiausiai matome tokių draugyszečių Anglijoje, Norvegijoje, Sziaurinėje Amerikoje. Vienoje Amerikos szalyje, vardu Argentinoje, sziaame dalyke randame labai pamokinantį paveikslą. Viens anglas, norėdamas greitai pralobti, pametė savo ukanuotą tėvynę ir persikėlė į Ameriką. Besitrankydamas po „naują sviatą“ atkako net į Argentiną. Czionai, galima sakyti pati laimė laukė jo, nės perėjus neilgam laikui, tapo paskirtu direktorium kokio ten pabriko. Pinigėlius jau pradėjo sau krauti. Tik tai nelaimė norėjo, kad vieną kartą užsimanė anglui su draugais truputį paužti. O matyt, kad ir laimė pristoją žmones tik tai blaivus, nuo girtuoklių gi trankiasi. Taip ir su anglu atsitiko. Nabagėlis taip užsitraukė „punczn“, kad draugai turėjo iszneszti isz karcziamos savo bendrą beveik be proto. Bet tai da nieko. Ant rytojaus valdzia Argentinios ponui direktoriui, už vakarykszečią girtuoklystę, prisakė per asztuonias dienas szluoti miesto ulyczias. Anglas isz pradžių mislyjo, kad tai juokai, bet paskui žiuri, kad ne, ir norėjo pinigais iszsipirkti. Valdžia vienok ant to nesutiko. Ir sztai ponas direktorius per visą suvirszum nedėlią szlavė miesto ulyczias. Draugai ir pažįstami isz jo juokėsi. Perėjus asztuonioms dienoms, nabagėlis metė ir pabriką, ir direktorystę ir didelę algą, o isz gėdos, sėdo ant laivo ir |gryžo atgal į tėvynę, keikdamas per visą kelią tokias bjaurias Argentinios tiesas. Bet ar tai bjaurios tiesos? Oj, kaip jos tikty pas mus!

Keleivis.

Naudingí pamokinimai.

Atsitinka tankiai, kad rudenyj pasėjus javus iszkerta juos szmotaais vabalai. Norėdami nuo to apsisergėt, galime szitaip padaryt: ant 1 pудо

vandenio įpilt 1 svarą tarputyno. Tuos szmotus, kuriuos vabalai jau iszkirto nebeiszgelbėsime, bet tuos vabalus gali isznaiktį taip, kad jie toliau nebekapotų grūdų. Reik tik tas vietas, kur pasirodė vabalai aptaszkyt skystimu augszečiau parodytu ir vabalai su visa savo veisle isznyks. Jie negal iszturėt to kvapo, kuris atsiranda nuo tarputyno, ir nudvēsta. Taip pat gali pirma tuos grūdus, kuriuos norime sėt, aptaszkyt tuo skystimu, tai vabalai nei pasirodyt ne pasirodys. Blėdies (iszkadės) javams tas skystims nė jokios nedaro.

— · —

Grūdus, kuriuos paskiriame dėl sėklos, norėdami juos apgint nuo žiurkių ir visokių vabalėlių, galime taip padaryti: ėmus szmotą kamparo, sugrust smulkiai ir sumaiszyt su grūdais. Taip apginsime tuos grūdus netik nuo žiurkių, bet ir nuo visų kitų grūdus naikinančių gyvulelių, vabalėlių. Nuo to da-gi grūdai geriau dygsta. —

Politik.

(Portugalija ir Anglija, Turkija ir Graikija. Vokietija. Prancuzija.)

Jau pirmame numerije raszėme, kad per Kalėdas praeitų metų tik ko nesusikibo į plaukus dvi karalisti, Portugalija ir Anglija. Turėdamos abidvi po szonais Atlantiszką Didžmarį, anos jau nuo senų laikų vertės prekište su kitomis svieta szalimis, kaip antai Aprika, Amerika ir Azija. Portugalija buvo seniaus labai galinga ir pamusze po savo valdzia daug žemių, minėtų szalių, bet dabar ji suvis sumenkėjo ir pasidarė silpni. Vien tik ką vardas pasiliko. O Anglija ir po sziai dienai yra laikoma mažne už tvircziausę ant vandeniu karalistę. Tai mat, Portugalija valdė isz senovės Aprikos didelius žemės plotus, ant kurių gyveno juodieji žmonės arba negrai, bet kaip pradėjo menkėti, tai nebegalėjo ten užlaikyti savo kareivių, kurie butu jas sergėję nuo svetimų antpuolių. Tuomi praėjusį rudeni ir pasinaudojo Anglija. Ji nieko nelaukdama, ėmė ir padovanojo savo kupeziams Portugalijos žemę, o kaip szis, susigriebus, nusiuntė tenlink savo kareivius, tai Anglija sutraukė, įkandiniui, į Apriką ir į Portugalijos pakraszčius savo gelžimis apkaustytus kariszkus garlaivius (akrotus) ir pareikalavo, kad portugalija tuojaus pagražintu isz aprikos savo kareivius: o ne, tai garlaivei butu tuoį pradėję į visus Portugalijos miestus isz puszku (armotu) szaudyti. Kagi szei bedaryt? . . Priesz vėję neatpusi, ir priesz tvirtesnį neatsitursi. Ji pagražino savo kareivius, bet ėmė visam svietai skųstis, kad Anglija ją nuskriaudus, kad ji ne turint tiesos taip daryt, tegul nusprendžias apie tai koks norints iszrinkts isz kitu karalyszečių sudžia. Anglija žinoma nusimano neteisingai padarius lygsziol nenor nieko apie sudžią girdėti; ji žino gerai, kad Portugalija rėks rėkus ir nutils, o priesz ją nė pirszto pakelti nedrįs.

Suvis vienok kitoniszškai pasielgė Portugalijos gyventojai. Iszgirdę apie tai, kad jų valdzia turėjo atsilenkti priesz Angliją jie susitarė savitarpį atkerszyti Anglams. — Žinoma, kad portugalai savo pacijų iszdribineis negalėjo apseiti, o pirkdavo daugią ir nuo angliszku kupezių ir duodavo jiems tokiu budu gražų pelną. Dabargi jie susitarė nieko nuo anglu nebe-

pirkti, o parsigabenti sau viską iš kitų žemių, ar tai nuo prancūzų, ar ispanų, ar nuo vokiečių. Anglai suduoti per kisenį, labai nusiminę, o paskutiniams laike tulos anų gaziotos pradėjo savo viresnybei įkalbinti, kad ši įlaidžiaus su Portugalija apsieitu, bo portugalai ant jų ne juokais esą įpikę ir daugelis iš jų gali veikei be masnų pasilikti.

Turkija ir Graikija. Po turkų valdžia yra iš senų laikų užsilikus daugybė krikščionių, katruos turkai ne labai apkenč, dėl jų tikėjimo, bo jie patys tiki ne į Kristu, o į pranaszą Mugamedą. Paskutinėj karėj 1878 m. maskoliai išliuosavo iš po jų valdžios daugybę krikščionių ir paskirstė juos į keletą mažų karalystėlių ir kunigaikštysčių, kurios išsirankiojo sav pritinkamus valdonus. Tūkiu tai budu pakilo buvusioj Turkijoj naujos valstijos, kaip antai Serbija, Rumunija, Montenegro ir Bulgarija. Ne visi vienok krikščionis tapo išliuosuoti Maskolijos; ne mažas jų skaitlius ir dabar dar tebėra po turkų valdžia. Ne dyvai tada, kad tie likusieji, matydami savo gentbrolius liuosus, norėtu prie szių prisizlieti ir, kiek įmanydami, spiras prieš turkus, kurie juos užtat, žinoma, ne glosto, o kaipo netikėlius dar labiaus spaudžia. Tokiu budu kyl barnesei ir neapykantos ir maisztai, iš kurių kiekviena iš mažesnių proszaliatinių Turkijai karalyszečių norėtu pasipelniti. Taip va ir Graikija jau kelius metus tyko pasiplėszti nuo Turkijos. Iš vienos pusės greta su Graikija gul viens Turkijos krasztas, vadinams Makėdomija, kur nuo seno gyven daugybė Graikų. Iš antros, netolimoj nuo Graikijos Vidžeminėj marėj tvokso platoka sala Krėta, kurios gyventojiai taip pat skaitos Graikais. Užpernai Graikija buvo ketinus pasisavinti sav Makedomiją, bet jai tas ne pavyko, o sžmet ji užmetė savo akį ant Krėtos, kurios gyventojus nepaliau siunditi ant turkų. Pernai vasarą Krėtėnai buvo pakėlę maisztą, bet turkų kariumenė juos greitai pergalėjo ir kaltuosius pakorojo. Visi krėtėnų galviniai pabėgo į Graikiją, o žmonis išsislapstė po kalnus, kurių ant salos labai daug yra. Turkai pavelyjo berots jiems pagrižti į savo namus, bet ne liovės parsekinėje. Užtai krikščionys smarkei nirsta ant jų ir szi pavasarį ketin vėl, su Graikijos pagelba, pakilti prieš turkus. Matydama tokį padėjimą ant Krėtos, Graikija ne vėpso, o pagamin viską dėl karės, idant, gerai, pragai atsitikus, prispirti Turkijai atiduoti jai salą. Ar dabar pasiseks, kaip užpernai su Makedomija, kas gal žinoti? Iš visoko galima vienok spėti, kad tas vargiai galės įvykti. —

Vokietija. O dabar pažiurėkime, kas darosi pas musu kaimyną vokiētį. Vokietijoje — vargas. O iš kur gi tas vargas, paklausite. Javų užderėjo mažai, reik pirkti iš svetur. O atmeni gal, skaitytojau, kaip 6 ar 7 metus atgal atpigo pas mus Lietuvoje javai iš tos priežasties, kad vokiečių valdžia uždėjo didelį muitą (czyžę) ant javų, einančių per rubežių. Taigi dabar, duonos pritrūkę, patis vokiečiai tur tą muitą apmokėti, kurį sumuti ketino nuo svetimų szalių. Pertai pas juos javai didelei brangus. Rugoja ir skundzias visi luomai: rugoja ukinikas, bo tur pirkti duoną ir mokėti tą muitą, kurį jie nuo musų, svetimszalių, norėjo gauti; rugoja taip pat amatnikai, kurių uždarbis ne pasididino per įvedimą muto, o duona ir mėsa pabrango ant pusės tiek, kiek pirmiaus kasztavo; skundzias ir urėdnikai, kuriems taip pat algos neužtenk ant pragyvenimo. Mažai to, iš tos pat priežasties paskutiniuose metuose Vokietijoje ėmė kilti sumiszimai tarp darbininkų — anglakasėjų. Suprantamas daigtas, kad anglakasėjo sunkus darbas: dirbti po žeme po keles paras

(dienas) suszinkusiam ore, juom kvėpuoti ir tuomi įsivaryti visokias ligas, netgi smertį nuo žemių užgriuvimo arba nuo kitų priežaszečių — tai baisus daigtas. O ką jie gauna užtai? Tiek, kad ir savę vargiai tegal pramaityti. Taigi ne dyvai, kad jie pradėjo savitarpį sznekėti: dirbam, dirbam, darom savo ponus dar turtingesniais, o patys kaip vilkom bėdą taip velkam. Ar gal toliaus taip pasiliks?... Czia prisidėjo socialistai; ėmė mokiti kad jie padarytu draugystes, draugystės susinesztu tarpo savės apsznekėtu savo padėjimą ir nusprėstu, kaip ji galima butu pagerint. Ir isztiesu, draugystės tapo įkurtos, ir pradėjo apie savo reikalus trusties. Jausdamos savių gana spēkos, anos iszrinko iš tarpo savųjų pasiuntinius pas anglakasyklų valdonus, praszydamos sutrumpiti dienos darbą ir padiditi dieninį uždarbį. Bet valdonai ir sznekėti su jais ne norėjo. Ką daryt, pamislyjo darbinikai... Szeptelejo jiems kažin-kas: neikit dirbti!... Jie ir paklausė. Pabrikai sustojo. Bėda! — suriko valdonai ir puolės prie vyresnybės, kad szi prispirtu darbinikus eiti į darbą. Bet ir viresnybė nieko nepadarė. Tada valdonai pamatė, kad piktumu nieko ne padarys, ėmė taikytis su jais, o ant galo prižadėjo padidinti užmokestį ir sutrumpiti dienos darbą. Darbinikai stojo į darbą. Bet tuojaus pasirodė, kad pabrikų valdonai ne iszpildo savo prižadėjimų. Darbinikai vėl sujuszo, padarė sumiszimą, o nuo valdonų pareikalavo sutrumpiti dienos darbą iki 8 valandų o užmokestį pakelti ant pusės prieš tą, ką ėmė. Valdonai ant to ne norėjo tikti. Tada darbinikai nusiuntė savo pasiuntinius pas ciecorių Vilimą, praszydami idant jis už juos užstotų. Vilimas juos iszklausė ir tuojaus paliepė padaryti komisiją, kuri iszluksztentu sumiszimo priežastis ir sutaikytu darbinikus su valdonais. Ne gana to, jis paskutiniams laike liepė savo ministrui susineszti su kitomis szalimis anglakasėjų dalykuose, nės ir ten, kaip antai Anglijoj, Belgijoj, Prancuzijoj ir kitur, buvo tokie pat sumiszimai ir iš tų paczių priežaszečių. Kaip tas reikalas pasibaigs, apie tai, skaitytojau, pasikalbėsime mudu kitoj knygutėj.

Prancuzija. Juk žinote, kad Prancuzai ne lab senei iszviijo savo karalių su visa gimine, o į jį vietą pradėjo sav rinkti prezidentą. Tame pat laike iszdavė įstatymą, kad jie nē kojos ne įkeltu į juų žemę. Bet sztai viens iš karaliaus gimines, vadinantis savę kunigaikszčiu iš Orleano, užsimete įstoti į prancūzų vaiską ir atvaziavo to dingstėj į Paryžių. Jį tuojaus policija suėmė, pasodino į kalinį ir atidavė po sudu už peržengimą prancūzų įstatymų.

Turgavietes.

Turgus javų szi mėnesį, kaip ant užrubežinių, taip ir ant vietinių turgaviečių, truputį nupuolė. Kaipio priežastį nupuolimo turgaus ant vietinių turgaviečių tėmyja pakilimą rublio.

	Už pudą	kviečių	rugių	avižių	miežių	sėmenų
moka:	New-Yorke	97½-99	—	—	—	—
	Londonė	110-120	—	89½-122	81½-83	—
	Berlyne	111	90	94-101½	89-98	—
	Karaliaucziuje	95-106	—	—	—	—
	Gdanske	102½	82½-84	—	74-92	—
	Ryjoje	—	79-84	73-85	78-79	118-124
	Liepojuje	—	80	76-86	66-73	119-120
	Suvalkuose	90-105	85-90	80-86	80-89	—
	Varszavoje	95-108	85-86	90-93	95-105	—
	Odessoje	90-101	70-78	—	59-61	—

Gromatnyčia.

Nuo Lomos Alkupio iš Užmuro apturėjome 40 rublių.